

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

Liber IV. De judiciis Ecclesiasticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](#)

LIBER QUARTUS.

De Iudiciis Ecclesiasticis.

CAPUT PRIMUM.

Quotuplex sit Ecclesia Jurisdictio.

M N I B U S Fidelibus indubitatum est , fuisse sacrum Episcoporum ordinem immediate ab Iesu Christo institutum in personis Apostolorum , quibus dixit , Joan. 20. *Sicut misit me Pater , & ego mitto vos.* Atque inter Fidei Catholica Canones refertur can. 6. scilicet 23. Tridentini Concilii , his verbis : *Si quis disierit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divinam institutione ordinatam , qua constat ex Episcopis , Presbyteris , & Ministeriis , anathema sit.* Porro Deus non alio fine Episcopos in sua Ecclesia instituit & praefecit , quam ut eandem regant. Idque testificatur Apostolus Paulus sic admonens apud Acta Apost. cap. 20. *Audite vobis , & universo gregi , in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Ex quibus necessariò sequitur , eundem Spiritum Sanctum , qui Episcopos instituit ad hoc munus & officium , ut regant Ecclesiam Dei , eodem instruxisse omni potestate & jurisdictione necessaria ad Ecclesiam Dei regendam , & continendos Fideles quocumque , praesertim Clericos , sub moderamine Sanctorum morum & Ecclesiastice disciplinae. Quisquis enim finem efficaciter intendit , necesse est ut media provideat ad hunc finem conducentia.

Ggg 3 II. Quæ

II. Quæ cùm ita sint , istud quoque sequitur , quoslibet Fideles , cùm sint Ecclesiæ subditi , ac incorporati Ecclesiæ per Baptismum , sive Clerici , sive laici cujuscumque conditionis ac status , si æternam consequi salutem velint , teneri subesse & obtemperare Episcopis , ab iisdemque dependere in rebus omnibus spectantibus ad regimen ipsis à Christo demandatum : ut sunt omnia quæcumque spectant ad Ordinem , ministerium , disciplinam Ecclesia , & ad singulorum æternam salutem , quæ finis est ac scopus ad quem Episcopis divinitus collata potestas dirigitur . Idque expreſſe præcipit à Domino , cùm jubeat Apostolus Hebr. 13. *Obedie Præpositis vestris , & subiacete eis : ipsi enim per vigilant quasi rationem pro antinomias vestris reddituri.*

III. Lex itaque ista divina & indispensabilis est , comprehensens sub ista subjectionis & obediens regula erga Episcopos ac Prælatos Ecclesiæ quocumque seculi Proceres & Optimates , nemine excepto Christiano . Iste ergo prorius omnes , si Prælatorum Ecclesiæ dignitati juribusque ipsis à summo Deo concessis obliſtunt , damnationem sibi certam acquirunt ; illum quippe offendunt qui s̄ya Ecclesiæ Rectoribus protestatur , Luca 10. *Qui vos audit , me audit ; & qui vos spernit , me spernit : qui autem me spernit , spernit eum qui me misit .* Et ad Samuelem 1. Reg. 8. *Non te abjequerunt , sed me , ne regnum super eos .* Hisce divinis institutis consentanea prædicans summus ille Gregorius Nazianzenus , sic alloquitur præsentem Praefectum provinciæ in orat. 17. quam habuit ad cives timore percusso , & Praefectum excandescensem : *An me liberè loquenter agno animo feretis ? Nam vos quoque Imperia meo ac Throno lex Christi subjecit . Imperium enim nos quoque gerimus . Addo etiam præstamus ac perfelli . Nisi verò agnum sit spiritus carnis fasces submittere , & cœlestia terrenis cedere . Sed non dubito quin hanc mean dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis , utpote sacri gregis mei ovis sacra , magnique Pastoris alumna .*

I V. Sanctus Rex Josaphat divino Spiritu ductus duo distinguit Tribunalium genera , quorū singula officiis suis & causarum propriarum ac iudiciorum singularitate distinguuntur . Horum primum est Ecclesiasticum & sacram , quod circa res omnes Ecclesiasticas ac religiosas versatur : alterum seculare , de rebus cognoscendis & decernendis mere temporalibus . Quæ ambo Tribunalia suis limitibus & finibus coercentur . Sic ergo loquitur Rex Josaphat lib. 2. Paralip. cap. 19. *Azarias Sacerdos & Pontifex vester , in his que ad Deum pertinent presidebit . Porro Zabadias filius Ismaël , qui est Dux in domo Iuda , super ea opera erit qua ad Regis officium pertinent .* Ex his duabus sic inter se distinctis jurisdictionibus nemini dubium esse potest , quin sacra & Ecclesiastica jurisdictione alteri dignitate præcellat , quantum divina humanis , facia profanis , cœlestia terrenis , æterna temporalibus , animi immortales corporibus supereminent .

V. Cùm sit facilium pleraque in hujus rei confirmationem congerere ,

rere, non libet tamen extra Galliam nostram digredi. Quin iurid silendo innu-
mera Conciliorum Gallicanorum & Sanctorum Patrum testimonia, pro-
ferre solum libet unius inter Francie Reges longè omnium maximi Caroli
cognomento Magni. Hic ergo Capitulorum lib. 6. cap. 301. refert atque
impensè laudat factum dictumque Constantini Augusti, qui nomen quoque
Magni meruit. Cum enim Nicenam ad Synodum Episcopi unde quaque con-
venissent, & ob mutua iurgia, præsertim ob recens natam heresim Ari-
nam, quam non pauci Episcopi tuebantur, multi supplices libelli accusa-
tionum & querelarum adversus adversarios Episcopos fuissent Constantino
porrecti, ille indicta die præsentibus Episcopis libellos omnes in ignem pre-
paratum conjectit, præmisso jurejurando se nullum eorum legisse, & nescire
se quid in singulis contineretur. Quo facto sic est Episcopos alloquutus:
*Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem dedit vobis de nobis quoque judi-
candi. Et ideo nos a vobis recte judicantur, vos autem non potestis ab homini-
bus judicari. Propter quod Dei solus inter nos expectate judicium, & vestra
iurgia quaecunque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etsi cum nobis
a Deo aucti estis Dii, & conveniens non est ut homo judicet Deos, sed ille solus
de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos di-
judicat. Commemorat præterea laudatissimum Valentiniani Augusti res-
ponsum ad Hypatianum Heraclæ Episcopum, dum apud Valentianum
ipsum pro Orthodoxyis legationem obiret: Mihi qui de numero laicorum sum,
nefas est de his modi judicare. Ceterum Sacerdotes ad quorum judicium ista
pertinent, ad hec inter se judicanda convenienti. Ita Carolus Magnus, qui
licet indignus judicet Episcopos ab Imperatoribus & Regibus, atque ita
multo minus a Magistratibus judicari; vult tamen judices & potentes se-
culi ab Episcopis, quorum monitis justis non obtemperant, excommunicari.
Ejas haec verba sunt d. l. b. 6. capitul. 313. *Ur judices, aut potentes qui
pauperes opprimunt, si commoniti à Pontifice suo se non emendaverint, excom-
municantur.**

V. I. Duplicem Prælatis Ecclesiæ sua potestatem Deus contulit, scili-
et Ordinis & Jurisdictionis, Potestas Ordinis refertur ad Sacraenta Ec-
clesiæ conscientia & ministranda. Potestas jurisdictionis refertur ad judi-
cia, que cum sint in duplo differentia, fori scilicet interioris, quod est
conscientie, & fori exterioris, seu contentioſi circa personas vel res Ec-
clesiasticas, utramque habent a Domino jurisdictionem Prælati Ecclesiæ. De
interiori liquet ex Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis
peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retentia sunt.* De exteriori vero
præter rationes & testimonia quæ protulit, attestatur Paulus ad Timo-
theum Ephesi Episcopum: *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere,
nisi sub duobus, aut tribus testibus.* 1. Timoth. 5. Præterea Christus Dominus
sic ait Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te &
ipsum solum: si te non audierit, adhibe secum unum vel duos, ut in ore duorum
vel*

vel trium testimoniis omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesia (hoc est ut Sanctus Chrysostomus exponit, dic Praelato Ecclesiae :) & Ecclesiam audire noluerit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.

VII. Judicium Ecclesiae dividitur quoque in Ordinarium, quod exercetur ab illo cui per se competit jurisdictione, Papa scilicet, aut Legato, aut Episcopo ejusque Vicario Generali; & Delegatum, cum nimis cui Ordinarius committerit. Utraque potestas, ordinaria & delegata, exerceri potest vel attribui tam in externo quam in interno foro. Præterea forum externum duplice nititur jurisdictione, gratiosa seu voluntaria, qua est circa liberales concessiones, dispensationes, absolutions, rehabilitations, in integrum restitutions, collationes; ac beneficiorum provisiones: & contentio, ubi inter oppositas Partes litigatur.

VIII. Jurisdictionis contentio, non potest extra proprium territorium & districum exerceri, cap. *Episcopum non debere*, 11. quæst. 2. & cap. *Novit.* & ibi *Gloss.* de offic. Legat. & l. p. D. de offic. *Praesid.* & l. fin. D. de jurisd. omn. jud. At vero jurisdictionis gratiosa seu voluntaria potest exerceri à judge existente in alieno territorio, l. 2. D. de offic. *Proconsul.* Potest quoque judec absens delegare, quia delegatio fit sine cognitione & contestatione causa, l. fin. D. de offic. *Praef. Urb.* & *Gloss.* in d. cap. *Novit.* Hoc jus voluntaria jurisdictionis, & maximè collationis Beneficii per absentem à sua Diœcesi Praelatum, viget in Regno Gallia, ut post *Cosmam Guimier* nota Bengeus de modis acquir. benef. §. 13. n. 4.

X. Interioris fori jurisdictione requirit characterem. Etenim duplex confertur potestas in Sacerdotis ordinatione, una circa Christi corpus reale, seu Eucharistie sacrificium, quum Episcopus ordinans porrigit patenam cum pane, & vinum cum calice, sic dicit: *Accipe potestatem offerendi & confidendi pro vivis & mortuis.* Secunda potestas confertur quando idem Episcopus jam consecrati Sacerdotis capiti manus imponens dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remissis peccatis remittuntur eis, &c.* Et ita Sacerdos altera instruitur potestate, circa nimis Christi mysticum corpus, quod est Ecclesia. Verum ut antè dixi, potestas ista est tantum habitualis & incompleta, neque completur, aut in actum reduci potest, nisi ex quo Sacerdos live per ordinariam, live per delegatam potestatem nanciscitur subditos in quos illam exerceat. Hac dicitur Clavium potestas, quæ duplex notatur, Clavis scilicet jurisdictionis ad absolvenda vel retinenda peccatis & scientie, quæ scientia non est habitus intellectualis, sed est jus in Sacerdote inquirendi quæcumque requiruntur ad dignoscendam pœnitentis conscientiam, animaque statum circa peccatorum species, numerum & circumstantias.

X. Jurisdictionis vero exterioris potestas non requirit Ordinis characterem. Itaque Episcopus electus & à Papa certæ Diœcesi addicatus & confirmatus, licet nondum consecratus, habet jus externi Tribunalis, quod statim

statim exēcere per se potest, ut excommunicare, suspendere, interdicere, deponere, vel has pœnas relaxare : item dispensare, cognoscere, citare, carceri addicere, sancire, decernere. Jus pariter habet interni tribunalis, non ut per se exerceat, si caret Ordine; sed per eos quos sibi visum fuerit delegare.

X I. Regulariter Delegatus ab Ordinario non potest alium subdelegare, excepto eo solo quem Princeps delegaverit, cap. *Cum causam*, de appellat, & l. unic. C. qui pro iurisdict. sua judic. dar. darive poss. Itaque Delegati à Papa subdelegare possunt quando eis collata fuit potestas per modum jurisdictionis, sed non si per modum ministerii, cap. fin. de offic. & potest. judic. deleg. Porro conferunt potestas per modum jurisdictionis, quando eligitur non tam persona industria, quam ejus officium. Censetur autem electa persona propter ejus officium, si ea potestas non est limitata ad aliquem singularem casum, v. g. absolvendi, aut dispensandi certam personam, aut etiam plures, sed in una aliqua singulari causa involutas: quo casu non potest subdelegare. Atque ita intelligi debet caput finale, §. *Ceterum*, de offic. deleg. quo statuit delegatum à Papa ad excommunicandum, vel absolvendum aliquos, aut dispensandum cum aliquibus, non posse id alteri demandare, si non est Apostolicæ Sedis Legatus. At vero ubi Papa generaliorem delegat alicui in Prælatura constituto potestatem, hic poterit alterum delegare, ut statuit idem caput fin. in principio. Cui conforme est caput fin. de offic. Ordin. decernens posse Ordinarium subdelegare alicui potestatem sibi à Papa collatarum absolvendi eum qui incidit in excommunicationem Papæ reservatam ob Clerici percussionem, cum ob legitimum impedimentum non posset Romanum proficiisci; sed ut ibidem exprimitur, haec potestas eidem ex officio competenter. Qua eadem ratione Sanchez lib. 2. de matrim. disput. 40. num. 13. & seqq. asserit posse per Episcopos potestatem delegari, quam habent dispensandi in impedimentis matrimoniorum dirimentibus, & irrita matrimonia instaurandi, ubi conveniri nequit à conjugatis Apostolica Sedes. Illi namque casus non sunt singularis alicujus delegationis, sed generalis & ordinariæ potestatis, quam habent Ordinarii quoties non potest haberi ad Papam aut Legatum accusatus. Et recte dicit Glossa in dicto cap. fin. de offic. Ordinarii: Non dicitur delegatum ministerium in casibus, in quibus jus aut privilegium perpetuum competit dignitati. Atque ibi rescriptum Papæ non tam est collativum, quam admonitivum & excitativum jam præhabitæ ac ordinariæ potestatis.

X II. Sed ubi Papa delegat novam alicui, quæ prius ei non competebat, potestatem, simulque nomen Delegati designat, quanvis etiam adiungat simul nomen officii, vel dignitatis ejus, atque etiam munus ipsum delegatum sit generalius, ut absolvendi à quibuscumque reservatis, aut quocumque hereticos, aut quoscumque qui duello decertaverint in iis

H h h partibus

partibus in quibus hi casus sunt Papæ reservati, tunc ipsa proprii nominis designatio argumentum est collati ministerii atque electæ personæ industria, ut non possit quidquam illius muneris alteri subdelegare. Ita communiter, Videri potest Graffius decis. part. 1, lib. 1, cap. 13.

XIII. Legatus à latere amplissimo jure delegandi potitur, cap. *Nemini dubium*, de offic. Legat. Idemque, sicut & Papa, conferre potest in præjudicium Ecclesiastici Patroni, nou tam laici, cap. *Dilectus*, cod. tit. Sanè non potest ex sua generali delegatione Episcopatus transferre, neque Cathedralem Ecclesiarum alteri Ecclesiarum subjicere, neque duos Episcopatus unire, aut unum dividere. Sed potest excommunicatos ob gravem Clerici percuSSIONem absolvere, cap. *Nisi*, & cap. *Quod translatione*, eccl. tit.

XIV. Judex delegatus debet in citatione tenorem inferere sua delegationis, ut sciatur quatenus ejus potestas extendenda sit, aut limitanda. Certum quoque tenetur assignare Auditorium ad comparendum. Quorum neutrum requiritur in citatione qua sit per Ordinarium, cap. *Præterea*, de dilatione.

XV. Reconventio quoque, quæ reus vicissim partes actoris sustinet, siuunque actorem reum constituit, agitari coram delegato judice potest, quanvis ad unum dumtaxat negotium sine ulla expressione casus reconventionis fuerit delegatus, cap. 1. de mutuis petition. At vero coram arbitris reconventio nullatenus admittitur. Cum enim fiat compromissum ex multo Partium consensu, debet sibi reus imputare si reconventionis causam non curavit in compromisso exprimi. Regulariter tamen in causa criminis, aut depositi non est reconventioni locus antequam se reus purgaverit, aut depositum restituerit.

C A P U T II.

De foro competenti, litis contestatione, processu judiciario, Procuratoribus, & Judicium sus- pectorum recusatione.

I. ONCILIO Toletano tertio, can. 13. Concilio pariter Carthaginensi tertio, can. 9. item cap. *Si diligenti*, de foro competenti, sanctetur, Clericum non posse beneficio fori Ecclesiastici renunciare, sive in civili, sive in criminali negotio: cum non sit beneficium personale, cui renunciari valeat, sed toti Clericali collegio.

collegio sit indulatum , cui privatorum pactione derogari non possit. Et istud servari in Gallia testatur Mornacius in l. Si judeo, D. de capite minutis. Et ibidem adducit in exemplum privilegium supremorum Magistratum , quo non posseunt nisi à supra Curiæ Officialibus judicari , ne dignitas eorum vilescat. Glossa verò in l. Si quis in conscribendo , C. de sacros. Eccles. (quæ lex iteratur sub titulo Cod. de pacts ,) non est recepta quâ parte admittit istam Ecclesiastici fori renunciationem. Forum autem fortiori aliquis potest diversis modis : 1. ratione originis : 2. domicilii : 3. delicti : 4. contractus : 5. rei litigiosæ immobilis : 6. Beneficii Ecclesiastici , cap. fin. de foro compet. Quin etiam ubi cause illæ non suppetent , potest quilibet Clericus jure communis , sed non jure Gallicano , ob Concordatum speciale Bononiense , in Romana Curia conveniri.

I I. Domicilium non intelligitur , nisi quatenus ita fixum est , ut animus sit ibi manendi , aut semper , aut majore anni parte. Itaque scholares etiam ultra decennium alicubi commorati studiorum causâ , famuli quoque & milites praesidiarii , nunquam in locis in quibus sic versantur , domicilium contrahunt ad fundandam jurisdictionem contentiogam , sed solum ad percipienda ibi Sacraenta Baptismi , Pœnitentia , Eucharistia , & Extreme Unctionis. Neque sufficit ad domicilium voluntas habitandi sine actuali habitatione. Animus verò manendi raro præsumitur , nisi perspicue ex actibus appareat , qualis est emptio domus cum translatione mobilium , aut habitatio continuata decennio , neque cause transitoriae alligata , quales sunt scholarium , famulorum , praesidiariorum militum , argumento legis 2. C. de incolis , lib. 10. Sufficere potest ad argumentum fixi domicilii publica habitatoris declaratio , quod intendat ibidem fixum habere domicilium. Hoc enim ipso statim jus domicilii sine aliquo temporis præcedentis lapsu contrahit , ut docent Baldus lib. 4. consiliorum , cap. 3 13. Rota decis. 150. & 188. Barbosa de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 2. 4.

III. Habitatio etiam annorum quadraginta cum animo recedendi tribuere jus domicilii non potest , juxta Menochium de arbitrio casu 86. n. 7. Barbosam d. alleg. 4. num. 25. & alios.

I V. Qui duos fortius , plurime Episcopos , ut originis , domicilii , Beneficii , Tonsuram vel Ordinem ab uno homine accepit , non potest ad horum alterum sine dimissoriis pro reliqui ordinibus recurrere , utope priori jam astrictus , ut docent Archidiaconus in cap. Nec captanda , de concil. Prab. Mollesius in sum. Theol. Mor. tract. 2. cap. 2. num. 10. Bonacina tract. de Sacram. Ord. Barbosa de offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 1. aliisque. Idemque statuendum de Episcopo , quem quis fortius est titulo familiæ per triennium continuatæ , & sequitâ ordinatione per eundem , beneficique collatione ad ordinationis titulum , juxta Concil. Trident. sess. 23. cap. 9. ad hoc enim debet dimissorias pro reliquis ordinibus

H h h 2 accipere,

accipere , etiam ad Episcopos originis & domicilii. De familia Episcopi
hoc quoque tenendum , familiares quocumque Episcopi gaudere privile-
gio fori competenti ipsi Episcopo , cap. fin. de officio Archid. his verbis:
*Specialibus ipsis Archiepiscopi & hominum familiae canis duntaxat ex-
cepis.* Et ibi Panormitanus & alii communiter Doctores : & l. 1. & 2. C.
de Episc. & Cler. & ibi Albericus & Baldus. Item Rebussus in praxi , tit.
Forma dimissor. litt. num. 30. & Zerola 2.p. praxis Episc. tit. Episcopi, §. 14.
& tit. *Familiares 9.* in fine : qui etiam addunt familiam generaliter gaudere
privilegio domini.

V. Cum sortiatur quoque aliquis forum ratione delicti , si Clericus habens
beneficium in alia diocesi judicetur ab Episcopo loci in quo deliquerit , & Be-
neficii privatione condemnetur , illa depositio exequenda erit ab eo solo
Episcopo in cuius diocesi situm est Beneficium , cap. *Postulatio*, de foro com-
pet. Alia require de foro Ecclesiastico secundum Gallia usum superius lib. 1.
cap. 18. art. 14. 15. & 16.

V I. Quod attinet ad litis contestationem , hæc non fit per simplicem
postulationem aut actionem intentatam , sed per propositam coram ju-
dice petitionem , & sequuntur defensionem , seu quamcumque responsio-
nem ejus qui citatus est reus , vel ejus procuratoris constituti , l. 1. C. de
litis contestat. & cap. 1. eodem. Effectus contestationis litis hic est , ut per
ipsam , quanvis non prosequatur , interruantur præscriptions , l. *Mores
litis* , C. de rei vindicat. Ex edicto tamen Ludovici XIV. anni 1667. litis
contestatio perficitur etiam absente altera Parte. Vide hujus libri caput ult-
imum , art. 6.

V I I. Regula simul & titulus Decretalium est , Ut lite non contestata
ad auditionem testium non procedatur , neque ad sententiam definitivam.
Hinc tamen excipitur casus in quo mors testium apparenter timetur , aut
eorum diuturna absentia , ne probationis copia per fortuitos casus subtra-
hatur ; ideoque ad actoris petitionem senes , valetudinarii , in remota loca
profecturi , aut ubi simile periculum formidatur , etiam lite non contestata
examinandi sunt , sive etiam quum reus est absens , aut contumax , ut con-
veniri non possit. Hanc præcautionem Gallicani Pragmatici vocant *Examen
à futur.* Sed si actor non convenerit reum intra annum , ex quo citari &
conveniri potuit , aut saltem horum admissionem testium non ei significave-
rit ac denunciaverit , illa testimonio erunt invalida , ne veniant in fraudem ,
& processu temporis exceptions legitimæ ad repellendos aut convincendos
testes opponi non possint , cap. *Quoniam frequenter* , ut lite non contesta.
Quin etiam testes ad futuram rei memoriam non examinantur in causis be-
neficialibus , neque in criminalibus pariter. Imò verò jure novissimo in
Gallia ex edicto Ludovici XIV. tit. 13. prorsus rejiciuntur ejusmodi proba-
tiones.

V I I I. Denique conventio , seu citatio est principium ordinis judicia-
tum ,

rii; non enim legitime proceditur inaudita, vel non citata Parte, cap. *In-ter quatuor*, de majorit. & obed. & cap. *Quoniam contra falsam*, de proba-tion. Citationem sequuntur dilationes, & demum peremptorium edictum, tor. tit. de citationibus. Actor sequi debet forum Rei, cap. *Si Clericus*, & cap. *Cum sit*, de foro compet. & l. *Juris ordinem*, C. de jurisd. omn. jud. Citatio exhibendus est libellus, ut sciat quā de causa citetur, & paratus compareat, cap. fin. de libelli oblat. Citatio fieri non debet diebus feria-tis, tot. tit. de feriis. Sed id non servatur in Gallia. Jure etiam communi actor & reus jurare compelluntur de vitanda calumnia, cap. *Cum causam*, cap. *Ceterum*, cap. *Cum in causa*, de juram, calum. Sed neque hoc servatur in Gallia. Sententia lata non citata Parte, nulla prorsus & inanis est, cap. *Ecclesia sancte Mariae*, de constitut. Imò nec valet sententia, si præ-cedens edictum peremptorium, Gallicè *Forclusion*, non venerit ad absentis notitiam, aut saltem ad ejus domicilium, l. i. §. *Item cum ex delicto*, D. quæ sent. sine appellat. Si post ingeminata nova citationis edicta, quæ vocant defaus & reajournement, & tandem insequuntur edictum ac terminum peremptorium actor suam prober intentionem, reus contumax condemnatur: sed si actor neicum sufficienter probaverit, datur ei terminus ad probandum: quod si non praest, causā cadit, vulgo *il est debouté de sa demande*. Si verò ipse actor die condicā non sifstat in judicio ad prosequendam à se intentatam item, reus ab instantia relaxatur, Gallicè *il obtient congé*. Ad-huc tamen liberum est actori causam instaurare novo supplici oblatō libel-lo, réumque secundū in jus vocare, solutis ante omnia prioris instantiæ omnibus expensis, l. *Et post editum 5. §. 2. D. de judiciis*. Similiter reus qui absens & contumax damnatus fuit, duplice remedio juvari potest, vel ap-pellationis ad superiorēm judicēm, vel recursus ad ipsum judicēm qui sen-tentiā tulit adversus eum condemnationis: atque refusis contumacia sue expensis potest suas proponere exceptiones, quibus sententiam retractari velit.

X. Ante omnia restituendus est in pristinam possessionem qui se spolia-tum queritur & probat; causa enim possessionis priùs tractanda est, & restitu-tio facienda, quām tractetur de jure proprietatis, adeò ut prædo spoliatus sit in primis restituendus ibi unde vi, vel clam, vel precariō dejectus est, cap. *In literis*, de restit. spoliat. Verūm de interdictis & causis possessoriis require qua plenius libro 2. tractavi circa possessorium & petitorium lit-i-giorum Beneficiorum.

X. Actor suam debet probare intentionem, alioqui ab actione repel-litur, cap. *Ut circa*, de elect. in 6. Nullumque reo incumbit probandi onus, cap. *Quoniam*, de probation. & l. *Res alienas*, C. de rei vindicat, nisi quum ipse actorem reconvenit, aut actoris probatam intentionem suā ex-ceptione necesse habet elidere, cap. 1. de exception. in 6. Alioqui enim actore non probante reus absolvitur, cap. *Accidentibus*, de privileg. Imò

H h h 3 Glossa

Glossa in Clement. fin. de verb. sign. §. ult. in verb. *Partes*, dicit fatuum esse quod reus probet defensiones suas, nisi prius intentio actoris sit fundata. Si sit æqualis probatio ex parte actoris & rei, & par testium non suspectorum numerus, absolvendus est reus & possessor, cap. *Ex literis*, de probatione & cap. *Quod autem*, de jurepatron. & cap. *Si à Sede*, de præbend. in 6. Et cùm sunt Partium jura obscura, reo potius favendum est quam actori, cap. *Cum sunt*, de regul. jur. in 6. & favorabiliores Rei potius quam Actores habentur, l. *Favorabiliores*, D. de regul. jur.

X I. Regulariter nemo admittitur ad agendam alterius causam nomine procuratorio sine mandato, nisi sit conjuncta persona, l. *Sed he persona*, in princ. D. de procur. & cap. *Nonnulli*, in fin. de rescript. Potest verò aliquis agere pro consortibus litis sine mandato, ut ait Glossa, in cap. *Cum M. Ferrariensis*, de constitutione, & plerique Doctores, quos allegat & sequitur Fagnanus in d. cap. *Cum M. Ferrariensis*, num. 6. assertens hanc esse communem doctrinam. Consortamen cavere debet de ratificatione, ex d. l. *Sed he persona*, & d. cap. *Nonnulli*, & l. 2. Cod. de consort. ejusd. lit. quæ hoc etiam requirit, ut lis cum omnibus fuerit prius contestata. Jura porrò loquuntia de conjuncta persona, intelligenda sunt de consortibus ejusdem litis, & de sanguine conjunctis, non de amicis; quia dissolvit amicitia potest, sed non iura sanguinis, l. *Ius agnationis*, D. de pactis. Præterea cùm hæ sine mandato procurationes à regula communis exorbitent, non sunt trahendæ ad amicos, quos iura prædicta non exprimunt. Ita Fagnanus loco cit. cum plerisque quos profert Doctribus.

X II. Ubi de plano judicatur, ac sine strepitu vel figura judicij, ut fieri ab Ordinariis afflolet dum visitant, & à Delegatis quoque, si in mandatis habent ut de plano & sine strepitu judicij procedant, tunc non est opus libellum ab auctore proferri, neque litem contestari. Idemque servatur quoties actio contra certam personam non intentatur. Et tales processus fieri possunt extra Auditorium, & feriarum tempore, verbi gr. autumnalium; non comprehensis tamen Dominicis aut festis diebus. Clem. *Sepè contingit*, de verbor. signif.

X III. In foro Ecclesiæ si Prælatus sit suspectus, ejus quoque Vicarius ac Officialis abstinere debet. Panormitanus in cap. *Ex insinuatione*, de offic. jud. deleg. Partesque debet compellere ut inter se convenienter arbitris qui causas suspicionis inquirant & examinent; & si arbitri convenire non possint, tertium eligant. Si causa suspicionis legitima non probetur, judex recusatus suâ potest uti jurisdictione, cap. *Secundo requiri*, §. *Territio postulas*, de appellatione. & cap. *Suspicionis causa*, de offic. & potest. jud. deleg. Si verò causa suspicionis probata sit, idem judex de Partium consensu, si si Ordinarius, personam idoneam delegare debet ad hoc iudicium, cap. *Si quis contra Clericum*, de foro compet. aut causam ad Superiorum dirigere, cap. *Cum speciali*, de appellat. At verò judex delegatus non

non potest alii causam committere , sed si suspectus judicatur , debet ad Superiorem aut delegantem transmittere causæ judicium. Gloss. in d. cap. Cum speciali , verb. De recusatoris. Cæterum si recusatio proponatur in vilitatione , poterit nihilominus Prelatus procedere ulterius , recusatione aut appellatione non obstante ; salvo tamen jure recusantis aut appellantis , ne res Ecclesiæ pereant , aut divinus cultus retardetur. Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. & sess. 24. cap. 10.

XIV. In causa suspicionis Judicis Ordinarii , ac in aliis omnibus causis ubi necesse sit declinare ordinariam jurisdictionem , potest ad Papam recurri , ut alium Judicem suo rescripto committat. Ne verò Partes expensis aliisve incommodis ob distantiam fatigentur , olim quidem vetabant Jura ne causæ ullius judicium per Apostolicum rescriptum committeretur ultra duas dietas à finibus diocesis commensurandas , ex decreto Innocent. III. in Concilio Generali , cap. Nonnulli , de rescript. Sed postea Bonifacius VIII. constituit ne ultra unam dietam à finibus diocesis cause cognitio per rescriptum committatur , cap. Statuum , §. Cum verò , & §. Cum autem , eod. tit. in 6.

C A P U T III.

In causa criminis quemadmodum procedatur.

CRIMEN in judicio tribus modis intentatur , denunciando , accusando , & excipiendo. Denuncians non tenetur se inscribere etiam jure communi pro juramento calumniae , ejusque subeunda poena & refundendis expensis , nisi denunciet per modum accusationis ad exigendam de reo penam judicialem : non verò si hoc fine denunciet solummodo , ne promoveatur ad Ordines , vel ad Beneficium , aut aliud hujusmodi. Porro inscribere est obligare se ad talionem ac eandem penam , si non probaverit , quam reus convictus incurreret , cap. Quisquis , & cap. Qui crimen , 2. quæst. 8. Excipiendo quoque potest reus accusatorem suum criminis paris aut gravioris accusatione suminovere , quia criminosus criminosum accusare non permittitur , cap. 1. & cap. Nulli , de accusat. & cap. Si quis , & cap. Querendum , 2. q. 7. Et qui trabem habet præ oculis , festucam ex oculo fratri sui eruere non permittitur. Luc. 6. Is quoque reus qui accusando excipit contra sui accusatorem vel testem , non tenetur inscribere , si nihil aliud quam justam sui defensionem atque intentatæ contra se accusationis repulsam intendat , & non penam aliquam. At verò directus criminis accusator jure communi

noꝝ

non admittitur vel auditur , nisi postquam inscriperit , cap. Super *lxxviii*

accusation.

II. In criminalibus causis actor & reus non admittuntur ad agendum vel respondendum per procuratores , sed tantum per seiplos , cap. *Venientia* de accusatione . Procurator autem Officialitatis vel per se solum , vel accusatori se adjungens ut communis morum censor , & criminum vindicta item intentatam urget ac prosequitur . Ideoque totus ei processus communicatur , ut perspectis probationibus suas adjungat requisitiones , quas vocant Conclusiones .

III. Pro levibus tamen delictis ac injuriis non solet agi criminaliter per inquisitiones & testium depositiones : sed edito supplici libello Judex decernit citationem , ad quam reo comparente , si culpam fatur , Judex honoriam aliquam verborum reparationem , & assertionem de probitate & honestate conquerentis , & veniae de offensa postulationem decernit , si que reparata offensione reus dimittitur , aut leviter pecunia ex Judicis sententia multatur , & prohibetur deinceps a similibus offensis . Sed si reus factum inficitur , tunc civilis causa ob inficationem vertitur in criminosam . Judex ergo decernit inquire de contentis in libello querimoniali , testes advocari , aut noientes per apparitorem adduci : tum procedit ad inquisitionem criminalem , quam vocant Informationem ; singulos testes juramento prius adactos separatim audit . Testis namque injuratus nullam facit fidem , sive in civilibus , sive in criminibus causis , cap. *Nuper* , de telib . Peractis sive in totum , sive pro parte (quum scilicet de fuga rei timetur) probationibus , auditisque requisitionibus Procuratoris Officialitatis , Judex pro causa gravitate decernit aut incarcerationem , aut citationem in diem præstitutum accusati per seipsum , non vero per procuratorem responsori . Constitutione Ludovici XIV . anni 1670 . tit . 6 . art . 4 . testes antequam deponant , producere jubentur significatam sibi ad testimonium dicendum citationem , cuius etiam facienda mentio in singulorum testium depositionibus . Ejusdem Constitutionis tit . 15 . art . 16 . & seqq . prohibetur legi coram reo criminis ullum testimonium , nisi postquam responderit interrogatus , num habeat adversus testem causas suspicionis : sed solum audiunt ad probations falsi & impugnationis , si quas habeat adversus testimonium .

IV. Si reus citatus non comparet , ac vadimonium deserit , jubar apprehendi & incarcерari . Si apprehendi nequit , agitur in contumacem , & post tria , vel quatuor edita in valvis fori affixa , sententia profertur quæ contumax aperte declaratur , suisque exceptionibus declinatoriis , dilatorii & peremptoris submovetur , simulque decernitur testium repetitio : *Recolelement des témoins* . Hæc sententia Gallicè dicitur , *Sentence par défaut* . In foro autem seculari tres fieri solent in trivis urbis proclamationes per praconem , singulæ trium dierum , hoc est de triduo in triduum , vulgo *Cries*

Criées ou Ajournemens à trois briefs jours. Cæterum novissima lex Ludovici XIV. anni 1670. triduanas illas absens Rei per præconem citationes abrogavit, aliaque non pauca immutavit, quæ hujusc libri capite ultimo selegi, quod recessit. Quibus exactis proceditur contra contumacem absentem ulque ad judicium definitivum. Testes ergo Judex Ecclesiasticus denuò vocatos repetit, relectis eorum depositionibus seorsim, ipsi presentibus & interrogatis, num ad singula persistant, num aliquid addere aut retractare velint. Demum proceditur ad definitivam sententiam condemnationis in contumacem. Hic tamen si post sententia promulgationem compareat, suamque velit purgare innocentiam, auditur intra quinquennium à die promulgatae sententie, postquam refuderit omnes contumacæ expensas, juxta edictum Molinense Caroli IX. art. 28. Post quinquennium vero non aliter auditur, nisi prius deposuerit apud Actuarium multas integras pecuniarias suæ condemnationis.

V. Si autem reus citationibus obtemperans se judicio sistat, illum Judex interrogat de nomine, cognomine & vita professione; tum articulatim de omnibus in libello contentis, atque in informationibus de circumstantiis temporum, locorum & rerum. Ejus responsiones in scripta rediguntur. Post unum alterumve diem Judici denuò representatur, ejusque responsa audiendi relegguntur, fitque ei liberum addere vel retractare quæ ei videbuntur. Si de criminis atroci agitur & metuitur fuga, mittitur in custodiæ: si leve sit delictum, aut si probatio non sufficeret, relaxatur aut simplici reprobatione, aut fidejussore dato de sistendo iterum in judicio ad publicationem sententie, deque judicato solvendo. Fidejussor porrò liberatur, si semel eum postea representaverit.

V I. Sed si reus iniciatur, Judex interloquendo jubet testes iterum advari, & repræsentari. Galli vocant *Accarration & confrontation des témoins, ou procès extraordinaire.* Idque sit diligentia & expensis accusatoris, aut si non sit accusator urgens, Procuratoris Officialitatis. Testes itaque singuli seorsim audiuntur, lectoraque depositione interrogantur an persistant, an addi vel detrahi quid velint: mox accusatus intra idem Auditorium ducitur; interrogatur an testem præsentem noverit, an ejus depositioni stare velit? Si stare nolit, necesse est causas exprimat recusationis aut suspicionis suæ. Si negat nosse testem, inquiritur summatim & de plano super qualitate testis, istaque mox inquisitio coram reo legitur. Si reus objiciat contra testem, quod vocant *dire ses objets & contredits*, id omne in scripta redigitur, & summatim de objectorum veritate inquiritur.

V II. His omnibus peractis ad judicium proceditur, ad quod convocantur aliqui Canonum vel Theologiae Doctores: sit inter eos totius lectura processus, examinantur accusationum capita, rei accusati defensiones, testium depositiones, aliaque probations, quæ sigillatim recensentur, scriptisque in tres distribuuntur classes, scilicet quæ sint bona, quæ nullæ,

nullæ , & quæ in religione , hoc est dubia & incertæ , quæ cum aliis colliguntur possint fundare aliquam præsumptionem , sed non certam fidem . Si constet de delicto , reus condemnatur , si minus absolvitur & relaxatur , aut decernitur amplior inquisitio ; quo casu reus relaxatur data cautione , aut certè simplici pollicitatione de sistendo in judicio quem jussus fuerit . Si denique nihil amplius compertum fiat de delicto post elapsa tempora dilationum accusatori præfinitarum ad novos producendum testes , definitivè demùm relaxatur & dimittitur reus , finisque controversia imponitur , nisi nova formetur Rei adversus accusatorem instantia pro laeti honoris reparatione . Reo absoluto declaratur nomen instigatoris qui reum detulit apud Procuratorem , sive Regium , sive Jurisdictionalem , sive Officialitatis ; qui que se testes & scripturas ad probationem criminis suppeditaturum spoponderat ; ab hoc enim reus dimisissus habet jus repetendi expensas , & id quod interest . Papalib . 24 . Placitorum , tit . I .

VIII . Pœnas infligit Ecclesia tum spirituales , ut sunt excommunicatio , suspensio , interdictum , depositio ac privatio præbendarum , degradatio : tum etiam corporales , ut carcer , sive perpetuus , sive temporaneus , cap . Quænaris , de pœnis in 6. etiam in vinculis ferreis . Clement . I . § . Proprius quod , de heret . Jejunia quoque in pane & aqua , cap . Novimus , in fin . de verb . signif . Olim frequentior erat pœna flagellationis intra custodiā , non alia tamen manu quam Clerici vel Monachi , cap . Universitatis , de sent . excommun . Cum tamen Ecclesiastico judicio laicus possit adhiberi ad capiendum & incarcerandum Clericum , cap . Ut fame , ed . tit . Moderatum debere Episcopum esse in hoc genere pœnæ , admonet cap . Cum Beatus , dist . 45 . circa Abbates , Sacerdotes & Diaconos , ob dignitatem Ordinis , nisi delicti atrocitas aliud suadeat . Is est canon 6 . Concilii Bracarense tertii . Canon quoque 38 . Concilii Agathensis clericos & monachos contumaciam verberibus subjicit . Ejusdemque Concilium canon 41 . qui est in Decreto cap . fin . dist . 35 . hanc pœnam statuit in Clericū ebrietatis convictum . Quod idem sancitum Concilii Venetici can . 13 . Cujus etiam pœna meninere canon 6 . Concilii Leptinensis , his verbis : Clerici & monachi & moniales fornicantes , carcre , jejunii in pane & aqua , & flagellationibus plectantur . Et Cassianus lib . 4 . de instit . cenobior . cap . 16 . recentis gravibus aliquot monachorum delictis , addit : Hac vel plagiis emendantur , vel expulsione purgantur . Meminit etiam B . Cyprianus in vita B . Cæsarii Arelatenensis .

IX . Quia verò Ecclesia sanguinem , hoc est hominis occisionem & mutilationem abhorret , ideo non ei licet hanc ulli pœnam inferre , sed morem servat in causis capitalibus , accesso seculari Judice , reum postquam processu judicario convictus fuerit , solenni ritu degradandi , & ejus potestate ac jurisdictioni tradendi , simulque totum judiciarium processum ad instruendum seculariem Judicem , reumque convincendum . Sed tenetur

tenetur Prælatus simul intercedere pro reo , ut mitius & citra sanguinis poenam plectatur , cap. *Novimus* , de verb. signific. Meminere pariter cap. *Clericus* , 3. quæst. 4. & cap. *Si quis Sacerdotum* , 11. quæst. 1. & cap. *Ad falsariorum* , de crim. falsi , & cap. *Ad abolendam* , de hæret. & Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. tam degradationis , quam traditionis seculari Ju-dici.

X. Quia etiam per Regiæ Jurisdictionis Tribunalia non permittitur Ecclesia Gallicanæ ullum habere territorium , idcirco non permititur Ordinariis condemnatio in exilium , neque relegatio ad triremes. Ita Chopinus de sacra Polit. tit. 3. num. 11. Alibi verò valet Ecclesiastica ad triremes damnatio , teste Zerola 2. parte , verbo *Triremes* , & aliis ibi citatis. Idemque verbo *Excommunicatio* , §. 19. ait damnatos ad triremes Clericos moderatè posse à trierarcha verberari , et si non fuerint degradati ; sed si verberentur ad excessum , incurri excommunicationem , si fuerint tantum depositi : at si fuerint solenni ritu degradati , cùm amiserint omne privilegium clericale , non incurri quidem censuram , sed graviter peccare immoderatum notabili-ter percutiorem eorum.

XI. Ultra peñas jam memoratas Ecclesia pariter decernit muletas pecuniarias , sive Parti læsæ , sive piis locis applicandas ; non tamen Filio Ecclesiastico , nec Præfuli , nec Officialibus. Si fecus fiat , admittitur applicatio tanquam ab abuso ad Curias Regias in Galliæ Regno. Hic sanè abusus damnatur per cap. *Licet* , de pœnis , & cap. *Irrefragibili* , §. fin. de offic. Ordin. Attamen ubi Prælatis competit jurisdictionis temporalis ratio-ne feudi , possunt seculares ab ipsis constituti Judices applicare Prælatis (quemadmodum & aliis temporalibus Dominis solet fieri) pœnas pecunia-rias.

XII. Quæritur an possit Jūdex Ecclesiasticus reum crimen infician-tem torturæ addicere , quemadmodum potest Jūdex Lāicus in criminibus enormibus semiplenè probatis ? Semiplena porro probatio illa communi-ter censetur , quæ sit per unicum testem omni exceptione majorem , affir-mantem rem sibi viu proprio compertam. Videtur hoc improbari per cap. *Si quandoque* , 15. quæst. 6. Sed ibi sermo est de confessione quam me-tus injustus extorxit , qualis non est confessio criminis semiplenè probati juridice extorta. Hanc enim approbant Canones , cap. *Illi qui* , 5. quæst. 5. Glossa in d. cap. *Illi qui* , verb. *Ut dum* : Chopinus lib. 1. de sacra Politia , cap. 3. num. 10. Pastor de jurisdictione Ecclesiastica , tit. 4. num. 4. Riccius in Praxi , decif. 585. Bengeus tract. de Benefic. Eccl. & alii. Quæritur ul-te-rius , an Prælatus uti possit manu laici ad torquendum clericum ? Videtur obstarere cap. *Universitatis* , de sent. excommun. quo adstruitur excommuni-catum esse Episcopum , vel Abbatem , qui causâ disciplinæ fecerit sibi sub-di-ditum clericum aut monachum manu alicuius secularis verberari. Sed di-versum est quod sit interiori corrēctione ab eo quod sit publico iudicio;

nam caput *Utrumque*, cod. tit. permittit Judici Ecclesiastico ut faciat Clericū à laico apprehendī, & si sit opus, violenter detрудi in carcerem. His adde rationem decentiae clericalis; officium enim lictoris & tortoris Clericū dēdecet, cū tamen non dēdecet activa secundūm ordinem disciplinæ castigatio, jubente Prælato. Igitur Prælatum uti posse manu laici ad Clerici judiciale torturam, afferit Navarra in cap. *Nullum*, 18. quæst. 1. & consil. 5. de foro compet. & consil. 29. de sent. excomm. & addit hoc passim fieri in Gallia, & in ipsa Urbe Roma. Item Zerola in praxi, part. 1. verb. *Tortura*, §. 1. afferit seipsum in suo Episcopatu hoc juridicē decreuisse in subditos sibi Clericos.

XIII. Ampliatur Ecclesiastica Jurisdictio circa delicta Regularium alioqui exemptorum, si lis in figura judicii terminanda sit, ut in criminē hæresis, in causis seductionis mulierum per Confessionem, in causis publici scandali, aut si Regularis extra Regulam & septa Monasterii enormiter deliquerit, aut scandalosè. Hisce casibus Ordinarius notionem suam interponere debet, cap. *De persona*, 11. quæst. 1. Idque post tempora privilegiorum Regularibus indultorum consummat Abbas in cap. *Cum contingat*, num. 2 f. de foro competenti, & Authores Gallicani quæst. 408. Capella Tolosana, Chopinus lib. 1. de sacra Polit. tit. 4. num. 28. Papo lib. 1. Placitorum, tit. de Jurisdict. Eccles. artic. 14. & tit. de jurisdict. tempor. art. 36. Cujacius in cap. 9. de vita & honest. Cleric. Bengeus de divil. benefic. §. 8. num. 11. ipsumque Aurelianense Edictum Caroli IX. art. 11. His adde quæ dixi suprà, lib. 1. de potestate Ordinariorum erga Regulares exemptos.

XIV. Ex opposito limitatur in Gallia Ordinariorum jurisdictio in delictis Clericorum, qua dicuntur privilegiata, quorum cognitio reservatur Judicibus Regiis, ad differentiam communium delictorum, de quibus Clerici non alibi accusari & judicari possunt, nisi apud Ordinarios. Statuit Caroli IX. Edictum Molinense art. 39. ne per Officiales Regios sub pre-textu privilegiati delicti cognoscatur simul de communi delicto Clerici, pro cuius cognitione jubet Clericum reum remitti ad Ecclesiæ tribunal, postquam Judices Regii cognoverint de privilegiato ejusdem delicto. Deinde Henricus III. Melodunensis Constitutionis art. 22. sanxit ut instructio processus criminalis de privilegiato Clerici delicto fiat conjunctim per proprium Judicem Ecclesiasticum & per Judices Regios, jubetque Commissarii per Curiam Regiam deputatis, ut ipsam jurisdictionis Ecclesiastice Sedem aeat, & Prælatum convenienter pro communi processus de privilegiato crimine instructione.

XV. Crimina privilegiata generatim censentur quæ publicam quietem & statum communem Republicæ violant, de quibus sigillatim tractat Benedictus in cap. *Raynulius*, verb. *Et uxorem*, num. 433. & seqq. & sunt ista. Crimen laſæ Majestatis in primo & secundo capite, hoc est, si Clericus

Clericus attentaverit in personam Regis aut Reginæ , aut regiorum libero-
rum , aut in Rempublicam , aut in Legatos Regis. Infractio salva gardia
à Rege concessæ , quâ etiam comprehenduntur Officiales Regii dum pro-
prium exercent officium , eorumque exequatores & apparitores in sui mun-
eris exercitio ; sub hac enim ratione in tutelam Regis suscipiuntur. Item vis
publica , aut concitata seditio. His aliqui addunt assassinum , hoc est præ-
meditatum & per insidias patratum homicidium. Boërius quæst. 199. Faber
in suo Cod. de jurisd. omn. Jud. defini. 26. Item crimen falsæ monetæ. Ben-
edictus loco cit. num. 435.

X VI. Quavis inquisitio & interrogatio Rei conjunctim facienda
sint à Judice Ecclesiastico & Laïco , si constet de privilegiato & de commu-
ni delicto , sintque delicta illa separabilia , uterque tamen Judex judicat se-
paratim. Ecclesiasticus de communi , Laicus de privilegiato , ut cum Papone
lib. 1. Placitorum , tit. 5. num. 54. & Chopino lib. 2. de sacra Politia , cap. 4.
num. 22. scribit Pastor de Jurisd. Eccles. tit. 14. num. 14. Priùs tamen agi-
tur de delicto privilegiato apud Judicem Laicum , quām de communi
apud Ecclesiasticum , ut infertur ex dicto art. 39. Molinensis Edicti. Atque
Ecclesiasticus Judex non potest reum à carcere relaxare , nisi priùs poenam
pecuniariam exfolverit constitutam à Judice Laïco pro crimine privilegiato.
Alioqui pro reo tenebitur Judex Ecclesiasticus exsolvere multam. Si verò
crimen privilegiatum non sit separabile à communi , ut homicidium factum
in seditione , privilegium casus attrahit ad Judicem Laicum utrumque de-
lictum.

X V II. Casus autem , in quibus crimen privilegiatum separabile est à
communi , occurunt variis , ut in Clerico calumniatore aut falso deponen-
te , aut falso instrumentum scienter producente coram Judice Laico. Injuria
namque in judicio Judici Laico facta potest ab hoc puniri ; falsi verò crimen
judicari & puniri seorsim à Judice Ecclesiastico. Similiter si Clericus simul
incendi & gestationis armorum lege Principis prohibitorum accusetur , Ju-
dex Laicus cognoscet de gestatione armorum , qui casus est privilegiatus : at
Ecclesiasticus de incendio , qui casus est communis. Benedictus num. 438.
Clericus etiam adulteratus cum uxore illius qui salvam gardiam Regis pro se
suaque familia obtinuerat , judicabitur in Tribunali Laico de infractione sal-
vae gardiae : in Ecclesiastico autem de adulterio , quod est delictum commu-
ne. Papo lib. 1. tit. 5. num. 34.

X V III. Sunt & alia delicta mixti fori , in quibus esse solet præventioni
locus inter Judicem Ecclesiasticum & Laicum , cuiusmodi esse volunt usuram ,
adulterium , concubinatum , fortilegium. Julius Clarus in praxi criminali ,
quæst. 37. & Faber in Cod. de criminis sacrilegii. Verum in Gallia nec Ju-
dex Ecclesiasticus de his criminibus contra Laicos cognoscit , nec Judex
Laicus contra Clericos , ut monet Pastor loco cit. num. 16.

X I X. Constitutiones Ecclesiæ verant exerceri judicia nocte , ac in
tenebris

tenebris, cap. *Consuluit*, de offic. jud. deleg. Tametsi Athenis Areopagite non interdiu, sed nocte judicare consuevissent, referente Luciano in Scitis, ne personas litigantes, sed ea sola quæ dicebantur considerarent. Sane transactio nocte facta tenet, l. *Minorem*, C. de transact. Et testamentum nocte factum valet, l. *Ad testium*, s. *Posse*, D. de testam. Consuetum est in Gallia criminales causas non nisi ante prandium judicari, ne vapores inde exurgentes Judicium mentem & omnib[us] adjuramentum admittatur, nisi jejunus. Et in cap. 1. de testib[us] & attestat. ne quis nisi jejunus testimonium dicat: sed Glossa utrobi que dicunt, hoc de honestate dici, non de necessitate.

C A P U T IV.

De juridica Inquisitione, & Testibus, & Juramento.

I.

Si cuit ia criminalibus causis triplex est procedendi modus: 1. per inquisitionem: 2. per accusationem: 3. per denunciationem; ita etiam triplex est inquirendi modus. Primo generaliter, qua ratione solent inquirere Prelati de vitiis communibus subditi populi aut communitatis, ut eorum remedii proficiant. Secundò speciatim, dum inquiritur in aliquam certam personam, ut utrum Caius hominem occiderit. Tertiò mixtim, ut si inquiritur in commune quisnam hominem certum occiderit, cuius repertum est saucium cadaver; ibi enim delictum est particulare, sed inquisitio de authore delicti est generalis: & viceversa si inquiratur in speciali de delinquente, & in genere de delictis, ut utrum Caius sit flagitiosus, an aliqua scelera commiserit, aut committere solitus sit.

II. Non est licitum contra certam personam de criminis inquirere, sive speciatim, sive mixtim, nisi praecesserit infamia, vel gravia indicia, vel semiplena probatio, cap. *Inquisitionis*, & cap. *Qualiter* 24. de probatione. Quem tamen ordinem non usquequaque sequi tenentur Regulam Praefecti, d. cap. *Qualiter*, in fine. Est verò infamia vox frequens probarum ac honestarum personarum. Legitima fama judicium esse relinquentum prudentis & probi Prelati arbitrio, docent Menochius, Ugolinius, Molina, & alii. Quod enim scribit Sotus, requiri vocem decem honestorum hominum, id parum est in amplissime civitate, & nimis multum in exiguo pago. Indicia urgentia sunt fuga suspectæ personæ statim post

post perpetratum , vel detectum scelus : gravis precedens inimicitia cum aliis conjecturis conjuncta , ut sunt minae , &c. inventio rei furtivæ penes aliquem . Semiplena probatio est unius jurati , nec ulla tenus suspecti testis affligeratio quod ipse viderit , aut ab ipso reo audiverit . Predictorum ratio generalis est , quia alioqui temere diffamaretur homo , & in grave discrimen absque sufficiens ad eam mixtam inquisitionem , in qua constat de particulari crimine ; sed in communi ejus author inquiritur , sic enim nemini fit injuria . Ostiensis vero sit de inquisitione . §. Quomodo procedatur , num. 4. & Zerola p. 2. tit. Inquisitio , causè procedendum admonent circa infamiam , quia laepè à malevolis & calumniatoribus aut levibus oritur .

III. Ad accusationem olim pertinebat inscriptio , quam docet Glossa in cap. Super his , de accusat. esse obligationem coram Judice , quâ se accusator subiicit eidem poenæ , si non prober , quam subire cogeretur convictus reus , juxta cap. Quis quis , & cap. Qui crimen , 2. quest. 8. Nam ex Damasi Papæ decreto calumniator in accusatione deficiens poena talionis reus fit , cap. Calumniator , 2. quest. 3. Sciendum verò , sive accusatorem , sive testem qui calumniosè alium in grave discrimen vel damnum adduxerit , teneri quoque in conscientia ad ipsum liberandum subire par discrimen honoris , bonorum & propriæ vita , eoque fine suam efficaciter retractare calumniam , si vel probabiliter ei profuturus sit . Alioqui enim non tenebitur cum tanto suo damno , eoque frustratorio & inutili , juxta Sotum , Medinam , Navarram , Covarruviam .

IV. Ad sufficienter probandum in judicio , reumque convincendum duo testes conformes , & non suspecti sufficiunt , 1. Ubì numerus , D. de testib. & cap. Licet universis , eod. tit. dicente utriusque Testamenti scriptura : In ore duorum , vel trium testimoniabit omne verbum . Deuteron. 19. vers. 15. Matth. 18. vers. 16. Joan. 8. vers. 17. 2. Cor. 13. vers. 1. Hebr. 10. vers. 18. Inquisitiones criminum redigenda sunt postquam perfecta fuerint in acta publica , ut ad eas quotiescumque operæ pretium fuerit , possint Judices recurrere .

V. Gravis & admodum agitata quæstio est , utrum unicus testis qui deponere possit in materia criminalis accusationis , aut denunciationis , tenetur interrogatus à Judice criminis veritatem aperire , necne ? Affirmant Dominicus Soto , Azorius , eisque sequutus Bonacina in Decalog. disp. 10. quest. 3. punct. 3. num. 5. quia , aiunt , suppeditabit semiplenam probationem , ex qua poterit reus juridicè interrogari , carcere concludi , torqueri , unde plena tandem criminum cognitio elici solet . Item alioqui crimina impunitate gaudent , & in perniciem humanae societatis pullularent . Ex opposito teneri verum silere judici interroganti , affirmant Sylvester verb. Testis : Petrus Navarra lib. 2. de restitution. cap. 4. num. 167. & 168. Toleatus lib. 5. cap. 40. num. 1. & 2. Reginaldus lib. 24. sect. 5. num. 47. Joannes

2

à Cruce in Directorio , addens isto casu interrogatum teneri dicere sub mortali peccato, & in suo sensu, se nihil horum scire. Tertiam sententiam instituit & propugnat Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 49. licet quidem unicō testi testificari, sed ad id non teneri, nisi ubi ageretur de refarcendo gravi damno iustè illato , aut de impendenti malo avertendo , sive communi, sive privato. Quibus sanè casibus omnes consentiunt unicum teltem teneri revelare, etiam non interrogatum, neque citatum , nisi hoc sciat per Rei sacramentalem Confessionem.

V I. Addit Martinus Navarra cap. 25. n. 46. & 47. quem sequitur Lessius loco cit. si sit peccatum occultum , nec alteri damnosum , & peccator jam sit emendatus, vel verosimiliter speretur quod post fraternalm correptionem se emendabit , non teneri aliquem id manifestare Judici jubenti etiam sub interminatione excommunicationis, donec fraternè corripuerit , & probabilius judicaverit corruptum reum non se emendaturum. Cui favere videtur Matth. cap. 18. vers. 15.

V II. S. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 1. multa docet circa jura testimoniū, quæ breviter recenseo. 1. In manifestis criminibus , & in iis de quibus infamia præcessit, teneri hominem petente secundūm ordinem Juris Superioris suo, ferre testimonium in iis quæ scit. 2. In aliis verò , nimisrum non manifestis, & ubi non præcessit infamia aut alia notitia, etiam petente Superiori non teneri. 3. Teneri tamen manifestare etiam Superiori non petente, nec alia præhabita rei cognitione vel fama , si ea manifestatio sit futura utilis ad liberandum eum qui patitur indebitam vexationem , vel ad impedendum grave malum , sive commune , sive privatum. 4. De illis quæ quis scit per poenitentis Confessionem, nullatenus ullo casu esse testificandum. 5. In illis autem quæ homo scit commissa sibi per secretum humanum seu naturale , distinguendum esse : vel illa vergunt in alienum grave damnum , sive commune , sive particolare ; & hæc tenetur revelare , quanvis jurasset se non revelaturum, quia hoc juramentum non obligat , cùm sit contra bonos mores : vel ex opposito silentio nullum emergit damnum alienum , & sic non potest prodere commissum sibi secretum , quanvis non jurasset id secretum levare , & Superior juberet revelare : nihil enim potest à Superiori præcipi, quod bona fidei ac juri naturæ adverfetur. 6. Ministros Altaris non posse ab ullo Judice vel Superiori compelli ad ferendum in causa sanguinis testimonium.

V III. Occurrunt aliquando casus , in quibus is qui responderet ad interrogantis mentem , peccaret mortaliter , aut suo silentio salutem alterius sibi commissam proderet. Titius innocens , quem maligni adversarii persequuntur ad necem , ad me confugit , ut à me occulteretur. Hoc ei debitæ charitatis officium presto in meis ædibus. Adventant paulò post ejus adversarii furore & armis instructi ; sciscitantur à me num Titium viderim, num sit intra ædes meas. Si taceam , id silentium reputabitur affirmatio, irrum

irruerent illi in domum meam , & relieto ad portam custode nè misellus evadat , ceteri totam domum explorabunt , & abdito facile reperient , atque repertum trucidabunt . Sanctus Augustinus in suis Confessionibus summoperè laudat industriam & felices succelus sanctæ Monicæ matris suæ in conciliandis discordantium animis & sedandis inimicitias . At vero inter odia tam multa nascuntur suspicione novarum offendionum , tam multæ susurrations & delationes à falsis & malignis discordantium amicis utraque ex parte referuntur , præsertim inter feeminas ; quas tamen suspicione & susurrations sæpe contingit esse veras , ut si mediatores exterius non se perinde gerant ac si suspicione & susurros fallos esse crederent , atque id aliter eile persuadere industrìe non consentur , aut saltem longè diverso animo ea quibus foventur aut recrudescent odia , facta dñe fuisse quam pars inimica crediderit , vix ullæ discordia sedari & ad pacem componi possint . In judiciis tam sæpe occurunt conjecturæ ad præsumendum de crimen , quod tamen falsum sit , ut si interrogatus reus innocens illas aperte fateatur , nec tamen possit aliter suam probare innocentiam , vel subiturus sit sententiam capitis , vel si tormentis lacerandus ad quæstionem , quo fiat ut dimisus reliquam vitam transfigat morte ipsa miseriorem .

I X. Non tamen fidem habendam censemus quibusdam sanctis Ecclesiæ Patribus , qui mendacium officiosum licitum asserunt , in quibus sunt S. Chrysostomus lib. 1. de Sacerdotio , & in homiliis 32. & 53. in Genes. & in epist. ad Olympiam : S. Hieronymus in cap. 2. ad Galat. quem euadem locum eidem scribens exprobrat & impugnat S. Augustinus epist. 19. Cassianus quoque in euadem lapidem offendit collar. 17. cap. 15. 16. 17. & lib. 5. de institut. renunc. cap. 37. & cap. 39. Ex opposito S. Augustinus in illa epist. 19. aliisque locis , præsertim tract. de mendacio ad Consentium , constanter astruit nullo quantumvis bono fine fas esse mentiri , eo quod jure naturali & divino mendacium sit malum & indispensabiliter prohibitum ; nec licitum esse malum facere ut eveniant bona . Id quippe dammat Apostolus Rom. 3. vers. 8. Quocirca dicit cap. Super eo , de usur. Scriptura sacra prohibet pro alterius vita mentiri .

X. Mendacium definit S. Augustinus lib. 1. de mendacio , Falsam vocis significationem cum intentione fallendi . Vocem hinc intelligendam latius esse pro quovis externo signo , etiam nutu , admonet S. Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 1. ad 2. nam & nutibus , sicut voce , mentiri homo potest . Idemque sequenti quæst. 111. art. 1. simulationem in factis externis dicit esse mendacium . Ibidemque resp. ad 2. admittit simulationem utilem & licitam . Hanc verò Navaria in cap. Humana aures , quæst. 2. num. 10. sic distinguit ab illicita , quatenus quidam sine causa , nec curantes an mentionantur , aliquid seu verbis , seu facto simulant inesse quod non inest , vel non inesse quod inest . Illa verò sit , quâ quidam prudenter & justa de

K k k causa,

causa, sine dolo malo dicunt aut faciunt aliquid, quod separatum per se quidem falsum significat, sed ipsum aliquo subintelleto in mente dicentis aut facientis efficitur verum. Idem Navarrus paria dicit Enchirid. cap. 18. n. 8. Reliqua definitionis verba, *Cum intentione fallendi*, explicat Caetanus ad dictum S. Thomae locum 2.2. quæst. 100. art. 1. cum intentione dicendi falsum. Sed ut constet quām sit vera regula juris: Omnis definitio in jure periculosa est, i. *Omnis*, D. de regul. juri, non sufficiunt definitio expostiones adductæ à S. Thoma & Caetano, nisi addatur tertia ex Sylvistro, verb. *Mendacium*, sub init. scilicet dicendi falsum assertivè: non enim involvit mendacium intentio dicendi falsum recitativè, aut repræsentativè neque mentiuntur qui falsum recitant ex aliena, & non ex propria persona; neque ii qui fabulam aliquam aut historiam quasi ex theatro vel scena repræsentant, tametsi personam repræsentant alicujus impostoris.

XI. Cūm ergo mendacium propriæ sumptum sit jure ipso naturæ illictum hac ratione, quia ut ait S. Augustinus in Enchiridio, cap. 22. *Verba propriea instituta sunt, non per qua se invicem homines fallant, sed per qua quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat;* nullo casu, aut fine protest esse licitur, ne quidem ad salvandam hominis vitam, ut idem ait Augustinus tract. de mendacio, cap. 14. & Alexander Papi III. cap. *Super eo*, de usur. Consequens est tot sanctissimos, & in Scripturis laudatissimos homines non fuisse reos mendacii, quando urgente aliqua justa causa ita veritatem celare voluerunt, ut verbis usi sint ambiguis & amphibologicis; veris quidem ex ipsorum occulto sensu, quibus tamen intendebant auferre vel impedire periculosa aut nocivam veritatis alterius cognitio nem in mente auditorum. Cujusmodi exemplum profert S. Augustinus Abrahæ dicentis ut se mortis discrimini eriperet, Sarah esse suam sororem, & volentes amovere ab aliis hanc planc veram persuasionem, quod uxor sua esset. In illo enim ad Consentium tractate disertè exprimit, & res ipsa perspicua est, scivisse & voluisse Abraham, ut Ægyptii aliter prorsus intelligerent Sarah esse suam sororem longè alio sensu quām quem ipse intra se in occulto concipiebat, quia si hoc re Ægyptiorum intelligentia conformis fuisset latenti intelligentiæ Abrahæ, secundum quam vera fuisset illa sororis compellatio, futurum prævidebat se occisumiri; quod tamen ista æquivocatione & amphibologia vitare intendebat. Hoc ipsum ut suprà examinat S. Augustinus eo tractatu, præsertim cap. 12. & cap. 17. sic loquens: *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista (de Abrahamo & Sara) verum etiam si qua sunt talia redigenda, ut aut quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium; sive ubi taceatur verum, nec diciur falsum; sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi.* Idem S. Doctor sic ait in quæstion, in Genes. quæst. 26. prout refertur in Decreto, cap. *Quæritur*, 22. quæst. 2. *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Sarah sororem suam, & non potius Deo communis, qui si velle, ejus pudicissimam*

pudicitiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici: foror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur quod nemo debet tentare Deum, dum habet quod rationabili consilio faciat. Fecit quod potuit: quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Hoc idem alius passim locis repetit Sanctus Doctor. Iraque nulli dubium esse debet, usum amphibologiarum, ubi justa urget ratio, esse doctrinæ Augustinianæ. Idem sentiendum quod de Abraham in aliis Sanctorum invocationibus docet Augustinus, scilicet licitas fuisse, & mendacii prorsus immunes, ut quum Jacob consilio Rebeccæ matris persuasit Isaco patri se esse primogenitum ejus Esaù: quum Joseph se ariolum & augurem esse coram fratribus aseveravit, & in toto illo sanctæ vidua Judith apud Holofernem colloquio. Si quis autem Augustino rigidior velit illos veniamiter peccasse, hoc saltē dici non potest de Angelo Raphaële afferente Tobie 5. se unum esse de filiis Israël, nomine Azariam, filium magni Anania; nec de Christo afferente sine alio adūtamento, se nescire diem judicii, Matth. 24. & Marci 13. aut fingente coram discipulis in Emmaus se longius ire.

XII. His suffragatur S. Gregorius Papa lib. 26. Moral. cap. 7. dicens: *Humana aures talia verba nostra iudicant, qualia foris sonant. Divina vero iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde. Nihil certe hac de re dilucidius dici, vel scribi potest; & habetur in cap. Humana aures, 22. q. 5.* Sanctus tamen Isidorus posset his opponi lib. 2. de Summo Bono, cap. 11. ubi ait: *Quacunque arte verborum quis jurer, Deus tamen qui conscientia testis est ita hoc accipit, sicut is cui juratur intelligit.* Habetur in cap. *Quacunque arte, 22. quæst. 5.* Sed hic locus eos percellit qui mala fide, soloque desideri & in justè nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non vero illos quos iusta & rationabilis causa cogit bonum quod mente gerunt propositum verbis ambiguis & in aliquo sensu veris dissimulare. Itis vero non quadrat Isidori, sed Gregorii Magni anterior illa sententia. Neque ego sum hujus inter haec apparenter adversantia conciliationis author, sed S. Thomas 22. quæst. 89. art. 7. ad 4. His adjungendum Sancti Raymundi testimonium lib. 1. Summae, tit. de mendacio, circa finem: *Si reum qui queratur ad necem domi occultaverim, nec ad redimendam eius vitam aliud suppetat remedium, quam interrogantibus qui volunt interficere respondere, Non est hic, respondendum aliquod verbum equivocum: Non est hic, putat in mensa, vel aliquid simile.* * Sed & ipse Augustinus suam explicat mentem dilucidis hinc verbis in Psalmi 5. enarratione: *Ille vero qui non habet duplex cor, nec mendacium ullum quidem dicit. Tanquam v. g. si cui gladius commendetur, & promittat se redditurum, quum ille qui mandavit poposcerit; si fortis gladius suum repeat furens, manifestum est tunc non esse rediendum, ne vel se occidat, vel alios, donec ei sanitas restituatur.* Hic ille non habet duplex cor, quia illa

K k k 2

ille cui commendatus est gladius , cùm promittebat sè petenti restituturum , non cogitabat furentem posse repetere . Unde consequens est , quod si cogitasset actu ipso posse furentem repetere , non licuisse illi eo etiam casu voluntatem habere furenti reddendi , ne sibi tale homicidium in judicio Dei imputaretur ; non enim imputabitur furenti hujus homicidii delictum , sed sibi ei qui cùm prævideret debuisset , gladium furibundo tradiderit . Similiter vi- dens aliquis prædones in procinctu esse ad eripiendam alicui vitam & pecuniam , potest illos hortari ut pecuniæ contenti abstineant ab homicidio ; tametsi hortator ille officiosus abhorreat simul furtum pecuniae . Denique utcumque sumas S. Augustini sensum , Sanctorum tamen Gregorii , Thomæ & Isidori doctrina sanctis Scripturis & communi rationi magis est conformis , simulque S. Hieronymo , quem refellere S. Augustinus in suis ad illum epistolis conatur .]

X I I I . Hoc denique post Augustinum & Gregorium asserunt communiter inter Scholasticos & Summiſtas sapientissimi , hoc addentes , in cala necessitatis posse ſuscipi delatum juramentum ad confirmationem occulit illius verborum exteriū prolatorum intelligentiæ . Nullum enim est sine mendacio perjurium . Nullum verò h̄c inesse mendacium , frequentibus Sanctorum exemplis , & Sanctorum Doctorum Augustini , Gregorii & Thomæ Aquinatis authoritate probavimus . Ita Joannes Major antiquum Sorbonæ decus in 4. distinct. 15. queſt. 18. quem allegat & sequitur ſapienſiā & pietate spectabilis Doctor Navarrus in comment. ad d. cap. *Humanæ aures* , & in Manuali cap. 12. num. 8. & 9. Item Angelus verbo *Juramentum* 5. num. 9. Sylvester verbo *Juramentum* 3. queſt. 2. Dominicus Soto lib. 8. de justit. & jure, queſt. 1. artic. 7. ad 4. Caietanus in 2.2. queſt. 70. art. 1. Adrianus Papa VI. in 4. queſt. de ſigillo confeff. Graffius 1. p. lib. 2. cap. 17. num. 9. Lopez 1. part. cap. 42. §. *Injustè rogatus à judge*. Toletus lib. 4. cap. 21. & lib. 5. cap. 58. Lessius lib. 2. de justit. cap. 30. dub. 6. n. 15. Laiman lib. 4. tract. 3. cap. 14. num. 7. Bonacina tom. 2. disput. 4. queſt. 1. puncto 12. & alii communiter , ipſequē Bart. in 1. fin. num. 7. D. de queſt. Eavetque caput *Utilem* , 22. queſt. 2. ex S. Hieronymo deſumptum , hortante ad ſimulationem utilem & in tempore aſſumendam , exemplo Jehu Regis Iſraël , & Davidis .

CAPUT

C A P U T V.

*Quandonam aliquis non tenetur testificari: ad
quid obligetur qui falsum testimonium
dixerit.*

I. **A**LIQUOS jam attigimus casus, quibus occurrentibus non tenetur aliquis testificari etiam requisitus, citatus, & sub pena excommunicationis obtestatus. Nimirum primò si nulla præcessit infamia aut indicia ad hanc revelandi obligationem sufficientia, neque semiplena probatio. Secundò, si quis rem cognoscat per confessionis sigillum. Tertiò, si sciat per secretum naturale & fiduciarium ab ipsa Parte, quæ consilii, vel opis imploranda causâ suâ aperuerit delictum; quo præsertim secreto tenentur Advocati, Medici, Chirurgi, obstetrics, intimi amici. Secus verò sentiendum, si reus suam malam significasset voluntatem ante admissum delictum; non enim fas est captare consilium ad malè agendum. Quartò si quis probabilius credit, in alios esse qui rem sciant, adeò ut solus & unicus futurus sit testis. Casum istum Lessius lib. 2. de justit. cap. 30. dub. 6. num. 3. extendit pariter ad illum qui rem novit cum aliis duobus aut pluribus testibus, quorum nemo adhuc testificandus sit. Sed hanc extensionem non admittendam duco, quanvis ibi Lessius hanc esse communem doctrinam dicat. Si enim nemo teneretur primus testificari, magna sequeretur criminum impunitas, & ex impunitate licentia; cùm in omni inquisitione fieri aliter non possit, quin aliquis testis primus deponat, sublatoque primo teste nullus dici possit vel esse secundus aut tertius. Quintò, qui scit rem de qua inquiritur, factam fuisse sine culpa saltem mortali, ut si qui furti accusatur, rem subripuerit titulo justæ compensationis; aut homicidium de quo inquiritur, fuisse factum cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sextò, si ex revelatione ipsi testi, aut ei conjunctis personis grave damnum impenderet. Septimò si quis rem audiuit à levibus, nec fide dignis hominibus. Octavò, si quis sit consanguineus aut affinis delinquentis, argumento legis 4. D. de testib. Quidam hoc limitant in secundo gradu, sed plures cum Avila in quarto gradu inclusivè, usque ad quem protenditur incestus & impedimentum nuptiarum dirimens. Et hoc æquitati & familiarum Gentilium expetenda paci consentaneum est: hinc tamen excipienda crimina Majestatis, aliáve quæ in publicam perniciem se propagarent. Nonò, si quis sit de familia, & domesticus ejus qui

K k k 3 deliquit

deliquerit, juxta Angelum, Sylvestrum & complures alios. Et utique veteri Romanorum iure servi compelli non poterant, ut adversus dominos testimoniū ferrent, ut inter alios docet Cornelius Tacitus circa Libonis accusationem sub Tiberio Principe, lib. 2. Annalium. Huc spectat lex 8. C. de testib. relata in cap. *Siteses*, §. *Servi neque*, 4. quæst. 3. * Repelluntur pariter ab accusationibus & testimonio cohabitatores inimicorum, cap. *Repelluntur*, de accusat.] Decimò, si illi à quibus aliquis rem uti gesta est accepit, jam deposituerunt; hujus enim supervacanca foret depositio.* Sciendum verò prædictos à judice citatos, & præmisso juramento interrogatos, posse, inquit etiam secreto naturali astrictos teneri secreti fidem servare, & quam sciunt veritatem occultare, utendo aequivocationibus & restrictionibus mentalibus, qualis hæc esset, negando se rem scire, apud se cogitando, quam reneantur cum offensa Dei declarare. Neque enim eousque devitandum est mendacium, ut ejus vitandi causâ fiducia publica violetur, ipsiusque jus divinum & naturale perfringatur; quamvis ubi justa necessitas non urget, aequivocationum usum esse profiteamur abusivum, nec esse à veniali culpa unquam immunem. Repugnat enim naturali simplicitati & animorum sinceritat, Nolim equidem omnia mendacia quæ de sancta vidua Judith sacrae Pagina commemorant, ab omni peccato justificare: sed profitendum est, neque Angelum Raphaëlem, neque Christum ipsum potuisse venialiter unquam peccare.]

I I. Indubitatum est, calumniosum testem, aut falsum etiam per vel suppressionem in præjudicium Partis, quanvis nihil falsum positivè protulisset, ut si filuerit reum, contra quem testificatus est, fuisse primum injulta conquerentis aggressione lacessitum, non modò peccare mortaliter, tum propter injustitiam, tum ratione perjurii; sed etiam teneri ad reparationem damni, si modò in istud efficaciter influxerit. Quod idcirco addo, quia fieri potest ut damnum efficaciter non causaverit, et si gravissime deliquerit, ideoque reparare non teneatur. Si enim contingat ut anteriores testes admissi, neque à reo recusati, sufficienter eadem calumnia reum oneraverint, adeò ut iste additivis & supernumerariis condamnationem ab aliis dudum efficaciter causatam non auxerit, non potest censi condemnationis author, neque obligatus ad eam reparandam. Aliud tamen judicandum, si testis iste in commune cum aliis qui præcessere testibus, aut cum actore ipso, seu accusatore conspirasset: si enim efficaciter in damnum ab accusatore & præcedentibus testibus illatum contribuisset, singulique eorum in solidum tenerentur id omne damnum resarcire, tum honorarium, tum pecuniarium. Similis ratio & decisio est in eo Judice vel Consiliario qui præcedentium injusto judicio suum addidit suffragium, si nullā habita communi confiratione suffragia præcedentia erant in sufficiente ad validum judicium numero, neque causam dedit anterioribus iniqui suffragii, & si reliquis insequentibus Consiliariis existentibus

tibus una cum eo in sufficienti numero ad elidenda anteriorum suffragia, non fuerit author iniusti suffragii. Ita Navarra in Manual. cap. 17. num. 18. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 7. Bonacina tom. 2. disp. 10. quæst. 3. punct. 3. n. 15. & S. Antoninus citans & sequens Paludanum & Ricardum; cuius Sancti Archiepiscopi verba illa sunt: *Si sine consilio vel mandato fuisse nibilominus facta rapina vel damnificatio, & nihil amplius per illa est additum, non tenetur nisi quantum ad eos ex rapina pervenit. Si vero aliquid aliud ex mandato vel consilio factum est, ad illud amplius tenentur in solidum. His omnibus facem prætulit S. Thomas in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 5. ad 3. quæstiunculam, ubi duo ista tradit necesse esse concurrere, ut consulens tencatur ad restitutionem: Primo ut probabiliter credat consilium suum fuisse efficax; deinde quod sine eo injusta ablatio commissa non fuisset. Atqui eadem militat ratio non modò in consulente, sed etiam in alio quovis cooperante in damnum tertii, qualis est testis. Verumtamen Officiales ac Judices, sive inefficaciter concurrent in damnum tertii, cuius omnis efficacitas & influxus refundi debeat in collegas, qui sine prævia cum ultimis conspiratione damnum intulerant; sive etiam nihil cooperati fuerint in malum, sed cum spes probabilis esset, quod si in oppositum instituerint, collegas qui priores sua efficaciter ad malum suffragia contulerunt, ab injusta sententia revocassent: hoc supposito, etiam posteriores, qui per se ad injustum damnum non influere, centendum est in defectum priorum restitutioni pariter obnoxios esse. Pro certa enim regula tenendum est, ceteros qui cum potuissent damnum proximi impeditre, noluerunt impeditre, peccalè quidem contra charitatem, non tamen adstringi restitutioni: sed Officiales qui cum potuissent damnum injustum impeditre, per segnitiem tamen non curarunt impeditre, non modò contra proprium officium peccasse, sed etiam damnum ipsum teneri refarcire, cui sive per malitiam, sive per segnitiem noluerunt obstatere, cum impeditre potuissent. Sed ubi nulla erat probabilis spes impediendi, cessat ibi restituendi obligatio.*

III. Porro nulla & futile ratio est eximendi ab obligatione reparandi damnum illatum, si quis dicat: *Si hoc damnum non intulisse, alius indubitate hoc idem intulisset. Cùm enim omne damnum injustè causatum authorem suum obliget ad restitutionem, nihil inde sequitur, nisi hoc unum: Si damnum me nullum inferente alius id intulisset, immunis essem ab onere reparandi, quod alter damnificans in se unum transtulit; sed quia præveni alterius malitiam, illa obligatio mihi uni incumbit: ille verò cuius malitiam præveniendo inefficacem reddidi, nulli est obnoxius restitutioni.*

IV. Evenit nonnunquam ut testis in judicio falsitatem alteri damnosam dicat, putans tamen ex memoria confusione verum se dicere. Iste difficultati respondet S. Thomas 2. 2. quæst. 70. art. 4. ad 1. quem sequitur ibi Caecilius & S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. Sylvester verb. *Testis, quæst. 8,*

quæst. 8. sub fin. Dominicus Sotus lib. 5. de just. quæst. 7. art. 4. ad 1. Nævar. in Manual. cap. 25. num. 40. & passim recentiores, si testis ejusmodi moralem ad recordandum & testificandum adhibuerit diligentiam, excusari à mortali culpa. Quibus addunt locis citatis Caietanus, & Sotus, & Reginaldus lib. 24. cap. 3. sect. 5. num. 45. esse quoque immunem ab obligatione reparandi damni exinde sequuti. Non enim tenetur ex re accepta, cùm nihil alieni retineat. Neque ex conventione ulla, neque ex iusta damnificatione, cùm sit à culpa immunis; quia ejus memoria lapsus est merè naturalis, ut supponitur, eoque tempore invincibilis. Sed si intervenerit aliqua in credendo levitas, aut in premeditando negligentia venialis, vult ibidem Soto teneri ad restituendam aliquam damni partem pro modulo culpæ hujus venialis.

V. Idem tamen postquam se falsum deposituisse animadverterit, tenetur Partem pro qua testificatus est admonere ut restituat. Sed si Pars neglexerit, aut neglectura certò prævideatur, debet suum testimonium coram Judice revocare, sive in continenti, quod unum approbat cap. *Præterea*, in fin. de testib. cogend. sive etiam ex intervallo, quod videtur eod. cap. rejici; quia tunc facile præsumitur ad hoc inductus ab ea Parte cuius interest. Sed *Glossa* ibid. verb. *In continenti*, & Oltiensis, & Joan. Andreas hoc relinquunt arbitrio & prudentia Judicis expeditis qualitatibus personæ retractantis, cum aliis circumstantiis, ad admittendam vel rejiciendam quæ ex intervallo fit retractationem: saltem valebit retractatio ad debilitandam priorem falsitatem. Reginaldus tamen loc. cit. ejusmodi testem eximendum censet ab hac apud Judicem retractatione post intervallum, si ei periculum exinde aliquid probabiliter formidetur, cùm supponatur falsum ex animi errore inculpabili deposituisse; ubi enim damnificatio fuit inculpata, nullus est poenæ aut obligationi restituendi locus, si quis inde ditor non evaserit, juxta legem 2. Cod. de petit. heredit.

V 1. Ubi verò testis malitiæ falsum depositisset, tenetur omne inde resultans damnum reparare, etiam cum propriæ vitæ periculo. Atque ita si ex falsa depositione reus versetur in periculo vitæ, tenetur testis, sicut & calumniosus accusator, Judicem certum facere de calunnia & falsitate, omnemque operam adhibere ut reum eripiat, etiam cum periculo propriæ vitæ: nam in pari discrimine potior est innocentis conditio quam calumniatoris, aut alterius qui suā malitiā immetitum hominem in id periculum adegit. Navarra cap. 25. vers. 17. Quo loco addit, eum qui aliquem occidit, de quo alius accusatus & incarcerated periclitatur de ultimo supplicio, non videri obligatum seipsum prodere cum pari periculo. Id ego non alter approbaverim, nisi quando homicidium factum fuisset sine delicto mortali, ut si occidisset se vel sua adversus aggressorem defendendo; alioquin magis approbaverim contrariam Medinae ibidem à Navarra citati opinionem, ut teneatur injustus occisor seipsum deferre ad innocentem falso.

falso accusatum eripiendum discriminari. Ratio quā suadeor, hæc est, quia tibi par imminet periculum, iustitia exigit ut innocens eripiatur cum periculo & damno delinquentis, si aliter occurri non possit. Praeterea potest ea cautio adhiberi, quā delinquens se periculo subducat; præparatis enim omnibus ad fugam requisitis, potest apud publicum notarium coram testibus fium prodere scelus ad eripiendum discriminari quem seit innocentem, & mox fugam capessere. Aut etiam potest per privatam scripturam à se & fidis testibus subsignata rem uti est reverè declarare, & Presbytero quasi Confessario pro sua conscientiæ quiete mandare, ut postquam fugam capessiverit, Icriptum illud apud Judicem confignet, qui auctum Presbytero juridicum expedit ejus configurationis. Legimus de Sancto Conrado Placentino, ipsum adhuc venationi ferarum & secularibus oblectamentis addictum jussisse aliquando vepres in quibus fera latitabant succendi, sed perlatum vento ignem ultra quam voluit proximos agros foedo incendio devastasse. Cumque homunculus ex insima plebe hujus incendiī suspicione captus, & vi tormentorum factum quod non commiserat confessus, damnatus ad supplicium fuisse, tum demum Conradum conscientiæ excitatum se reum palam confessum fuisse, & divenditis facultatibus suis illata, damna compensasse, redactumque ad extremam paupertatem humanis rebus nuntium remississe.

VII. Quum agitur de avertendo publico imminentे damno gravi, vel de liberando particulari reo ob gravem calumniam in causa criminis periclitante, non excusat prædictæ causæ ab obligatione testificandi, excepta notitia per Sacramentalem Confessionem habitâ, aut gravi damno imminentे illi qui testimonium ferret. Vide S. Thomam 2. 2. quæst. 70. art. 1. Sylvesterum verb. *Testis*, §. 8. Sotum lib. 5. de justitia, quæst. 7. art. 1. Navarram cap. 18. num. 34. Toletum lib. 5. cap. 59. num. 2.

VIII. Postremò circa probationem per testes sic decernit Ludovici XIV. Constitutio anni 1667. tit. 20. art. 5. Si in una eademque instantia pars multas formet petitiones, de quibus nulla extet probatio, aut probationis initium per scripturam, illæque petitiones simul conjunctæ summam excedant centum librarum, ista non poterunt testibus verificari, quanvis sint diverse summe ex differentiis causis vel temporibus provenientes: hoc tamen excepto, si jura procederent ex successione, donatione, aut aliquoquin ex differentiis personis. Si igitur Pars ad probationem per testes admitti prohibetur, multò minus admitti licebit ad verificandum proprio juramento.

C A P U T VI.

De reo criminis.

I. **R**eus à Jūdice quidem, sed non juridicē, hoc est non secundūm juris formas, seu non servato juris ordine interrogatus de crimine, non tenetur ipsum confiteri. Ita assertio quæ Doctorum communis est, colligitur & probatur ex cap. *Qualiter & quando*, & cap. *Cum oporteat*, & cap. *Inquisitionis*, de accusationibus. Idque docet S. Thom. 2. 2. quest. 69. art. 2. his verbis: *Non tenetur aliquis omnem veritatem fffteri, sed illam solam ab eo potest & debet requirere Jūdex secundūm ordinem juris.* Hinc sequitur reum interrogatum à Jūdice, sed non secundūm ordinem juris, posse veritatem diffimulare, non tamen mēntiri ei licet ullo casu, sed ambiguè respondere, atque à Jūdice iussum jurare, sed non secundūm Jūdicis iusticē adigentis mētē; nec enim aliis superēt reo iuste adacto recursus. Silentium enim post unam & alteram interrogationem continuatum, pro confessione reputatur, aut certè reum tormentis ad quæstionem subjiceret. Requirere quæ superiorē capite hac de re pleniū circa testes, de illis quæ obtegere tenentur interrogatos disputavi. Docet verò ibidem S. Thomas, quem passim alii sequuntur, tribus eventibus Jūdicem ex ordine juris interrogare. Primum si præcessit infamia contra reum circa id crimen, eaque sit legitimè per duos testes probata omni exceptione majorē, & quæ nullatenus orta appareat ex malevolentia. Secundò, si reus urgeatur gravibus indicis, circumstantiis & conjecturis. Tertiò si contra ipsum unus testis non suspectus deposuerit, quod vocatur semiplena probatio. Similiter non tenetur reus confiteri, si dubius est an Jūdex interroget ex juris ordine. Nemo enim Superiori tenetur obedire cum gravi sui vel alterius damno, nisi constet eum legitimam ad hoc habere autoritatem: & quia in dubiis favendum est reo, cap. *Cum fuit*, de regul. jur. in 6.

II. Censent aliqui reum agnoscentem se legitimè & juridicē interrogari, non peccare plusquam venialiter, si crimen diffiteatur, quando pēna temporali plectendus esset; sed peccare mortaliter si pena spiritualis effet infligenda, ut est excommunicatio. Ita Panormitanus in cap. *Cum super*, de confessis. Sylvester verb. *Confessio delitti*, quæst. 1. Angelus cod. verbo, num. 1. Armilla cod. verb. num. 8. aliisque. Verūm communior & approbatione dignior, atque in praxi sequenda sententia est, teneri quæcunque imminicat pena, Jūdici interroganti confiteri. Ita S. Thomas 2. 2. quest. 69.

quæst. 69. art. 1. Caetanus ibid. Covarruvias pract. qq. quæst. 23. Navarra cap. 25. num. 23. Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 12. Quilibet enim obediens tenetur Superiori legitimè precipienti. Et Judex hac in parte habet non tantum jus, sed etiam obligationem interrogandi, & verum eliciendi ex suo officio. Ideoque reus diffitens peccat mortaliter non solum ob perjurium, cùm in juridica interrogatione non aliter respondere possit, quam ex Judicis mente; sed alio quoque ex capite, quanvis non juraret, quatenus in re gravis obligationis non obtemperat Superiori justè precipienti.

III. Confessarius rei juridicè interrogati, sed renuentis suum coram Judice crimen fateri, operam debet quoad potest adhibere, ut reus suum illud crimen Judicii interroganti manifestet; ad hoc enim teneri multò probabilius est: sed si hoc ei persuadere nequeat, admonet Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 3. num. 16. esse reum fateri coram Judice renuentem nihilominus absolvendum, eo quod non improbabile judicet eum non peccare mortaliter. Causas verò probabilitatis in favorem rei diffitentis adducit istas. Primo quia gravissimi Authores suprà citati, Panormitanus, Angelus, Sylvester, Armilla & alii eximunt reum ab hac obligatione, dummodo spes affulget, posse diffitendo evadere condemnationem. Secundo quia humana præcepta debent esse humanæ conditioni consentanea. Difficillimum verò videtur, cum qui sperat evadere, se gravis poenæ, aut etiam mortis condemnationi sua confessione addicere. Tertio, quia nemo ad testimonium contra consanguineos suos ferendum cogi potest, l. 4. D. de testib. Ergo multò minus contra seipsum. Quartò, quia neque tenetur quis contra aliun testificari, si ex hoc ipso incumbat ei suisve gravis alijus damni periculum, ut unanimiter sentiunt Doctores: Navarra cap. 25. num. 50. Covarruvias pract. quæst. cap. 18. Lessius lib. 2. cap. 30. dub. 6. num. 6. At reus iste non tam periculum quam certitudinem extremi mali sustinet fatendo aperte crimen. Quinto, quia lex *Nimis grave*, C. de testib. decernit, *Neminem teneri contraria exhibere id per quod sibi negotium fiat*. Nihil autem durius esse potest, quam ut qui aliunde sperat evadere in columnis, cogatur arma Judicii proferre, quibus eum jugulet. Sexto, quia est receptissima & communis Doctorum consensio, reum criminis, sive ante, sive post condemnationem capitalem posse de carcere effugere, & hac ratione se condemnationem trahere. Hoc docent S. Thomas 2. 2. quæst. 69. art. 4. Caetanus ibid. Sotus lib. 5. de just. quæst. 6. art. 4. Covarruvias lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 11. Lessius lib. 2. cap. 31. dub. 5. quanvis ex fuga damnum Commentariensi obveniat, atque etiam carcere penitus pertulit reliqui simul detenti evasuri sint. Ergo multò magis videbitur eidem criminis reo licitum esse apud Judicem iuum crimen inficiari, eodem modo quo posset si non juridicè interrogaretur, cùm agatur de pari evitando supplicio; cùm evadere licitum sit reo juridicè convicto, &

LII 2 multò

multò minus in alios incommodum resulset ex inficiacione, quām ex carceris effractione. Ista quidem probabilitē profert Lessius: sed cū idem multò afferat esse probabiliorem sententiam oppositam, nego licet sive isti reo juridicē interrogato diffiteri, sive Confessario reum sic male affectum absolvere. Est enim contra ius naturale ac bonam fidem, si quis ubi subest periculum mortalis culpæ, opinionem eligat minus probabilem & minus tutam in conscientia, relinquendo probabiliorem simul & tutiorem. Sed prudens Sacerdos recusabit absolvere reum, utpote indignum, simulque præstolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimitetur; dimisus porrò non tenebitur posthac apud Judicem confiteri, sed ei sola sacramentalis Confessio cum satisfactiōne sufficiet ad salutem: vel econtra reus non confessus condemnabitur, eoque casu cū nihil supersit quod amplius incurrat, neque possit semel facta condemnatio angeri, Confessarius illum facilius ad confitendum judicialiter scelus suum adiger; ad hoc enim obligatur quādū est sub iuridicā potestate detenus. Postquam vero reus huic satisficerit obligationi, tum demū illum Sacerdos sacramentaliter absolvet.

V. Denique de reo criminis Clerico Ecclesiasticum habente Beneficium, utrum & qua ratione possit suum abdicare in alterius favorem Beneficium, gravis est & illustris quæstio, quæ hac distinctione resolvida est. Criminum alia inducunt Beneficii vacationem ipso solo facto, alia verò non nisi per Judicis sententiam. Atque in his ultimis, non autem in prioribus illis potest reus suo Beneficio apud Papam vel Legatum renunciare in alterius favorem ante sua condemnationis sententiam; quin etiam post sententiam, dummodo sit per appellationem suspensa: quibus etiam casibus potest apud Ordinarium simpliciter resignare. Hæc docent Rebuffus in præl. tit. de modis amitt. benef. num. 52. & tract. de pacif. possef. num. 362. & seqq. Probus in addit. ad Gloff. pragmat. fæct. tit. de collationib. verb. *Disponere*, addit. 12. Boërius decif. Burdegal. 200. Mainardus decif. Tolos. 61. Papo Notariorum p. 3. lib. 8. tit. r. de interdictis & action. possef. Mornacius ad tit. D. de his qui not. infam. Bengeus tit. quibus mod. vac. aut amitt. benef. §. 6. num. 16. 17. 18. & 19.

V. Crimina ipso solo facto, & ante Judicis sententiam inducentia Beneficii vacationem, sunt quædam atrociora, in quibus censentur crimen læsæ Majestatis in primo capite, assassinum, sodomia. In his vacat Beneficium ipso quo admisum est momento, etiam ante accusationem, nec valet post delictum facta resignatio, & potest quilibet non incapax Clericus impetrare, dummodo sive ab initio, sive ex postfacto constet de scelere. Homicidium quod non comitantur atroces circumstantiæ, quales reperiuntur in assassinio, & parricidio, non inducit ipso facto vacationem, sed expectanda est Judicis sententia. Siquidem decernit cap. *Ex literis*, de excf. Prælat. Prælatum qui consilium furem quendam suspendendi dederat.

dederat , & exequutione suam praesentiam corporalem exhibuerat , incurrisse irregularitatem ex crimen homicidii ; ideoque mandat eum admoneri ut Episcopatu cedat , aut si detrectet , eum per sententiam deponi jubet , aliumque ejus in locum canonice eligi . Sed clarius & expressius decernitur in cap. *Henricus* , de cler. pugn. in duello , Henricum Presbyterum , qui per tertiam personam fecerat alium occidi , deponi ab Ordinum sacerorum exercitio ; illi tamen misericorditer Beneficium conservari . Et in cap. *Studeat* , dist. 50. mandatur ut si probetur ex percussione per Sacerdotem facta mortuum fuisse Diaconum , Sacerdos à sacris arceatur : ei tamen Beneficium ad victimum concedatur .

C A P U T VII.

De Beneficiorum possessorio & petitorio judicio.

I. **N** title Beneficii duplex causa spectari solet , possessionis scilicet & proprietatis . Clement. unica , de causis possell. & propriet. Inde duplex actio ratione Beneficii competit ; altera quæ possessorum spectat ; altera quæ petitorum . Et prius quidem tractatur causa possessorii quam petitorii , ut ex rubricis constat de ordine cognit . Actiones verantes circa possessorum dicuntur interdicta propter intentatam prohibitionem , ne quid fiat quod possessioni oblistat , *Défenses de troubler en la possession* .

II. Duæ verò sunt possessorum interdictorum species , nimurum retinendæ possessionis , aut ejusdem recuperandæ : hoc est , ut qui turbatur , conservetur in possessione , quod est interdictum *Uti possidetis* , Gallicè *Complainez en cas de fausne & nouveauté contre celuy qui fait le trouble* : aut ut de possessione pullus in eandem restituatur ; spoliatum enim ante omnia restituitur cap. *Oportet* , 2. q. 2. & cap. *Redintegranda* , 3. q. 1. & toto tit. de restit. spoliat . Istud vocatur interdictum *Unde vi* . Primum illud interdictum *Uti possidetis* , seu retinendæ possessionis , attenditur in possessione , quæ toto ultimo qui præcessit anno , neque vi , neque clam , neque precario processit , l. 1. §. 4. D. uti possidetis . Sed interdictum *Unde vi* , seu recuperandæ , quamlibet etiam minoris temporis quam anni possessionem complectitur & tuerit , l. 1. *Qui momentarie* , C. unde vi . Porro in causis interdicti & retinendæ , seu *Uti possidetis* , evenire solet ut litigans uterque sit simul actor & reus , l. 2. D. de interdictis .

III. Tametsi causam possessionis & proprietatis ab uno & eodem Jūdice terminandam esse decernat cap. 1. de causa possell. & propriet. oppo-

L II 3. situm

situm tamen fieri solet quoad causas Ecclesiasticas in Gallia, ut lis de possessione Beneficii agitur apud Regios Judices; de proprietate autem Beneficii contendatur apud Judices Ecclesiasticos. Ad petitionem enim Caroli VII. Franciae Regis recripsit Pontifex Martinus V. agitari posse causas postessorias Beneficiorum, & judicari apud Regias Curias, solo reservato peritorii judicio Ecclesiastica cognitioni. Refertur hoc Pontificium diploma à Guidone Papæ quæst. I. & à Joanne Feralto de jurib. & privilegiis Franciae Regum, privilegio II. Dicit tamen ibi Guido Papæ hanc Regiarum Curiarum cognitionem circa Beneficiorum possessionem limitari ad interdicta retinendæ aut recuperandæ, nullatenus verò circa interdicta acquirendæ possessionis. *De possessorio autem (inquit) adipiscende in beneficialibus non consuevit Curia cognoscere, quia plus habet petitorii.* Istud que adeò verum est, ut Gallicani Jurisconsulti, Guidonis Papæ Scholastes Ferrerius ad quæst. I. & 71. Antonius Despeilleus tom. 3. tract. de Benef. Eccles. tit. ult. doceant nullatenus astrungi Judicem Ecclesiasticum eidem Parti petitorum decernere, cui Regius Judge possessorum antea adjudicaverit; sed posse illum de possessione deturbare adjudicando petitorum Parti oppositæ: neque præterea licere ab hujusmodi Ecclesiastico judicio tanquam ab abuso provocare, quanvis ex iisdem titulis & scripturis cause possessionis & petitionis fuerint judicatae. Possessorum enim summarie ac per provisionem judicatur, juxta edicta Caroli VII. anni 1453. art. 83. & Caroli VIII. anni 1493. art. 58. At verò peritorium pleniori cognitione & indagine dijudicatur. Idemque Despeilleus profert Senatusconsulto confirmat in causa Rectoris Prioratus Caldifontis. Idemque quæst. 145. sic ait: *Curia non vult cognoscere de jure spirituali, vel de collatione beneficiari ad Episcopum pertinente.*

I V. Etiam si Curia Regia in Gallia judicium possessorum in causis Ecclesiasticis sibi afferant, judicium tamen petitorum non aliis quam Ecclesia Prælatis competit: collatio verò Beneficiorum adeò horum propria est, ut citra sacrilegium non possit ab alio quoquam usurpari. Reges Christianissimi istud Prælatorum Sanctæ Ecclesiæ jus inviolabile esse carverunt. Sanctus Ludovicus in sua Pragmatica Sanctione: Statuum (ait) ordinamus ut Prelati Regni nostri, patronique Beneficiorum collatores jus suum plenarium habeant, & unicuique sua jurisdictione servetur. Carolus etiam VI. in diplomate anni 1419. Volumus & ordinamus Ecclesiæ & Ecclesiasticas personas ad suas antiquas franchias & libertates reducendo, quod Ecclesiæ non elevis per presentationes, collationes & institutiones Ordinariorum, quibus de jure

jura communia seu consuetudine perinet, secundum antiqua jura communia, Conciliaque generalia de personis idoneis providebitur. Carolus vero IX. Edicto anni 1571. art. 11. edicit: Non poterunt Ballivi, Seneschalli, eorum Locumtenentes, aliqui Judices, neque nostri Parlamenti Curia cogere Prelatos & Collatores Beneficiorum, ut conferant Partibus Beneficia: sed partes pretendentes remittent ad illorum Prelatorum Superiorum, ut ad illorum Prelatorum recusationem ipsis Parisib[us] provideatur à Superioribus Prelatis secundum jus. Hoc idem statuit Henricus III. Blesensi Edicto, art. 64. & Melodunensi art. 16. & Ludovicus XIII. Constitutione anni 1629. art. 22. Cùm verò Rothomagensis Senatus hæc infregisset Edicta, & citare ausus fuisset Sagensem Episcopum ad dicendam causam cur recusaret ad Beneficium quoddam admittere Jacobum Heccium Sacerdotem, Rex ad querelam Episcopi hanc citationem cassavit in suo sanctiore Consilio, prohibuitque Senatui cognitionem deinceps talium ab Ordinariis recusationum, & Jacobum remisit ad Metropolitanum, aliasve Superiorum, juxta sanctorum Canorum prescripta, qui cognoscerent de jure quod ipse ad eam Præbendam prætendebat, & de causis recusationis Episcopi, an. 1630. Julii 31.

C A P U T VIII.

Alii proponuntur casus, in quibus Judices seculares de Clericis & causis Ecclesiasticis cognoscere solent in Regno Galliae.

I. LERICI, quibus competit jus declinatorium ad Ecclesiasticum Judicem, soli illi censentur in Gallia qui sunt Ordine sacro, sicut Subdiaconatus initiati, necnon quilibet alii Tonsurati, dummodo habitum & tonsuram gestent clericalem, simulque Scholastici sint, aut beneficiari, aut alicuius Ecclesie obsequio mancipati, ut prescribitur Caroli IX. edito Molinensi, art. 4. & 8. In Gallia quoque per matrimonium amittitur privilegium clericale, & Beneficium ante possessionem ipso factò vacat, ex veteri Philippi III. Constitutione. Quanvis autem cap. 1. & cap. *Quod à te*, & cap. *Ioannes*, de cler. conjug. dicant Clericos conjugatos esse Beneficiis privandos, hoc intelligendum est de possessione Beneficiorum non abdicata, cùm jam vacaverint ipso jure ex hora initi matrimonii.

I I. Consuetudo tamen Gallicana Clericos quanvis fori privilegium habentes, non eximit in multis casibus à laicorum jurisdictione. In causis quidem

quidem personalibus illos eximit, sed non in realibus. In criminibus quoque privilegiatis non eximit eosdem, sed eximit in aliis delictis. Hæ consuetudines probandæ sunt veterum Jurisconsultorum Regni testimoniis, ut ostendatur earum antiquitas. In primis Aufrerius Tolosani Scenatus Praeses in addition, ad repetit. Clement. I. de offic. judic. ordin. Clerici (inquit) non possunt de crimine coram seculari Judice conveniri, nec valet consuetudo contraria: propter quod Rex & officiarii ejus debene habere facultatem iudicandi & puniendi Clericos in certis casibus, quos privilegiatis appellant. De hac Rex & Officarii ejus sunt in possessione & saepe à tanto tempore, cuius initia memoria non existit; quod tempus immemorabile idem operatur ac privilegium. Hac Aufrerius. Præterea Guillelmus Benedicti olim Consiliarius in Senatu Burdigalensi, in repetit. ad cap. Raynati, verbo *Et uxorem nomine Adela*, num. 432. eadem dicit, & simul exponit quæ sint privilegiata crima. In hoc Regno (inquit) Judices Regi in tribus casibus contra Clericos procedunt, & de excessibus eorum cognoscunt, ac etiam corrugunt. Primum ubi crimen à Clerico commissum qualitatèm habet attentati in eum litis pendens civiliter coram Indice seculari, ubi cognitio civilis ad eum pertinet, ut in possessoriis omnibus. Pariter si contra clericos in testes productos dentur objectus de criminis, poterit Iudex cognoscere; & si probentur, eos à testimonio repellere. Similiter eos punire, si falsum testimonium deposuerint, aut alias ejus autoritatem vel aures offenderint, poena quidem pecuniaria, non corporalis. Secundum de omni crimeni privilegiato, ut sunt leæ Majestatis, false monete, infralio Salvagardie Regie, vel affectuamenti briſai, vel si Clerici in unum regiam appossum violaverint. Inter quæ crimina est portus armorum: quod intelligendum est de portu in turma, si in forma belli arma moveantur, & ex delito ex eo sequitur: aliter si esse privatus insultus. Tertiù ubi clericus officium secularare gerens delinquit in officio, puniri potest per captionem temporalitatis, ac venditionem bonorum mobilium, & suspendi aut privari officio. Hæc Benedicti. Tertium portu istud caput refert Franciscus I. in Edicto suo de monetis anni 1540. ad Papæ Indultum. Secundum Pontificis (inquit) Indultum, nostrasque Ordinationes, si aliqui deprehendantur delinquentes in suis officiis, privandi sunt privilegio clericali, neque in casu delicti admittentur allegationes eorum Clericatus.

III. Ille idem Tolosanus Praeses Aufrerius loco citato consuetudinem in Franciæ Regno pridem receptam, quæ Clerici in civilibus causis conveniri solabant coram Judicibus secularibus, reprobavit his verbis: *Clerici in causa civili etiam volentes de jure non possunt coram seculari Indice conveniri, contraria consuetudine non obstante.* Approbat in hoc juris communis dispositionem, quæ habetur passim in Decreto, & in toto tit. de foro compet. Cæterum in Gallia jam inde à multis seculis invaluit usus, ut distinguantur causa reales à personalibus, adē ut in personalibus quidem gaudeant Clerici privilegio fori Ecclesiastici, non verò in realibus. Sic verò decernit Philippi Pulchri Constitutio anni 1303. *Persona Clericorum non*

non compellantur in furo seculari super actionibus mere personalibus litigare.
 Reales causa in quibus consuetudo Gallicana Clericos subjicit secularium Judicium cognitioni, reducuntur ad civiles mere pecuniarias ac profanas, neque extendi debent ad sacras & Ecclesiasticas, quae exceptis mere possessoris pertinent ad forum Ecclesiae. Guillelmus Benedicti Consiliarius in Parlamento Burdigalensi, loco cit. num. 410. sic loquitur: *In Actionibus mere personalibus, civilibus & pecuniaris, ut de illis Officiarii Regis cognoscant in Clericos, non vales confutudo, nec Judicii seculari dare potest jurisdictionem etiam de consensu litigantium, nec aliquid operatur permisso Episcopi. Imo Episcopus dabit prohibere Clericis coram secularibus litigare in actione personali.*

I V. Joannes Faber olim Regni Franciae meritissimus Cancellarius, in suis Commentariis Institutionum, tit. de actionib. §. Item Serviana, distinguit causas Clericorum personales, quas solis attribuit Judicibus Ecclesiae, à causis realibus & hypothecariis, quae realibus accensentur; & istas ad seculare iudicium afferri pertinere. Massuerius item Gallicanus Scriptor in sua Praxi Forensi, tit. de Judicibus & eorum jurisdictione, sic scribit: *Item sciendum, quod Clericus solitus in causa assencionis non tenetur respondere coram Judice laico, nec etiam in actione personali, sed est dimittendus coram Iudice Ecclesiastico. Secus in actione reali, vel si agatur ad agitionem scedula manu sua scripta, vel signata; quia in his non potest declinare forum Iudicis temporalis. Et idem in causa excessus vel delicti, quando casus est privilegiatus, ut in salvagardia fracta, vel in assencionamentobrisato. Et tunc concludendum est, quod delinquens tenetur solvere emendam per captionem & detentionem sue temporalitatis.*

V. Prædictis adjungi potest multò major authoritas Gallicani Concilii Epaunensis, cui præsedid vir planè Apostolicus Sanctus Avitus Archiepiscopus Viennensis anno quingentesimo decimo septimo, cuius canon 11. ita statuit: *Clerici sine ordinatione Episcopi sui adire vel interpellare publicum non presumant; sed si pulsati (id est in jus vocati) fuerint, sequi ad seculare iudicium non morenur.*

V I. Charondas in Codicem Henriceum lib. 1. tit. 15. art. 14. jus & præxim Gallicanam sic accurate describit circa Clericorum criminales causas. Quoties vir Ecclesiasticus delictum privilegium commisit, ejus quidem personale privilegium eundem Judici Ecclesiastico, sed delicti privilegium eundem subjicit cognitioni Regii Judicis, ut poenâ plectatur corporali, qualam decernunt leges civiles, quibus Ecclesia non utitur. Attamen quod ad formam attinet formandi processus & judicii, valde disputatum fuit. Olim namque Regius Judex reum Clericum carcere detinens procedebat & judicabat circa delictum privilegatum, priusquam reum ad Ecclesiasticum Judicem remitteret judicandum de ejus communi delicto, prout sanxerat Edictum Molinense anni 1556. art. 39. Sed ea Constitutio

M m m abolita

abolita fuit. Ex opposito igitur Judex Ecclesiasticus detinens in carcerebus Officialitatis clericum, deque ejus delicto communi cognoscens, nullatus curabat Regium Judicem aut Procuratorem de ejusdem Clerici privilegiato delicto admonere. Igitur ut ambobus incommodis provideretur, & utriusque Judicis propria servaretur jurisdictio, constitutum est Melodunensi Edicto anni 1580. sub Henrico III L. art. 22. ut fiat instructio litis criminalis adversus reum Clericum simul & conjunctum per Judicem Ecclesiasticum & Judicem Regium aut Commissarium, qui eo fine accederet ad Episcopale Auditorium: sed tamen singuli seorsim sententiam ferent circa lux jurisdictiois delictum; ipsique reo licebit ab his sententiis respectivè appellare: ad Superiora quidem Ecclesiasticum circa commune delictum: ad superius vero Seculare Tribunal circa privilegium. Ita ex Melodunensi Edicto Charondas. Eadem tradit Papo lib. 1. Placitorum, tit. 5. num. 54. Chopinus lib. 2. de sacra Politia, cap. 4. num. 22. Pastor de jurisdict. Eccles. tit. 14. num. 13 & 14. aliquie communiter Gallicani Juris consulti.

VII. Fori declinatio peti potest à Clerico in quemcumque statum deducatur lis, sive initio, sive in progressu, sive sub finem, cap. *Si diligenter, & cap. Significasti*, de foro compet. & cap. *Sic coningit*, de sent. excommunic. & l. Religionis, C. Theodos. de Episcoporum judic. Imò etiam post sententiam, teste Chasaneo Præside in Senatu Aquisextensi, ad consuetud. Burgundiae, tit. *Des justices*, rubr. 1. §. 5. ad verbum, *Et si il n'a grace*, num. 45. Hoc (inquit) exceptio fori declinatoria in Clericis etiam post sententiam potest propoeni, ex quo reddit judicium retro nullum. Addit alterius Gallicani Senatus Profes Aufreterius loco cit. num. 33. *Clericus non declinans forum laici venit puniendus; si cogatur, debet protestari.* Neque potest ullus Clericus exceptioni declinatoriae fori renunciare, eaque renunciatione nihil obstante poterit adhuc admitti ad declinandum, d. cap. *Si diligenter*, de foro compet. Talis enim exceptio est in gratiam Ordinis Ecclesiastici: & privatorum pactis juri publico non derogatur, l. *Ius publicum*, D. de pactis. Atque exceptis causis superiorius expressis, in quibus Clericus subjicitur Officialium jurisdictioni, potest Clericus à Judice Ecclesiastico per Procuratorem Officialitatis requiri, & vindicari de Judice Laïco. Quanvis enim lex *Si quis* 50. C. de Episc. & Cler. permittat Clerico renunciare privilegio fori, id revocatur per caput *Si diligenter*, de foro compet.

VIII. Labente Occidentali Imperio Valentinianus III. Novella 12. edixit Episcopos forum non habere, nec nisi de causis Religionis posse cognoscere jure ordinario: de ceteris vero causis nullatenus judicare, nisi Partes in Episcopum mutuo consensu compromiserint. Constitutionem istam Edictis præcedentibus Constantini Magni & Valentiniani II. necnon Gratiani & Theodosii senioris cognomento Magni usque ad eum contraria abrogavit Valentiniani illius III. successor Majorianus, nec illam.

illam in suo Codice Justinianus inferere dignatus est. Mirum tamen est, eam statim à nativitate sepultam, his ultimis temporibus, nullo Regum Edicto, sed Regiarum Curiarum generali confessione revixisse intra hoc Regnum. Nunc itaque toto Regno consuetudo invaluit, Ecclesiam Gallicanam, solis exceptis feudalibus quæ habet territorii, nullum habere jurisdictionis territorium: ideoque invalidas & abusivas esse Judicium Ecclesiasticum sententias extra locum Auditorii Ecclesiastici latae, exceptis cognitionibus & ordinationibus quæ de plano fiunt, ut contingit in visitationibus diœcesis. Eaque ex causa non permititur Episcopis & Officialibus ullum etiam Clericum ex causa delicti condemnare exilio. Et abrogatur in Gallia Regno cap. *Cum Episcopus*, de offic. Ordin. in 6. quo decernitur, posse Episcopum in quolibet non exempto diœcesis suæ loco sedere pro tribunali, & judicare, & judicata exequi.

IX. Ecclesia in Gallia potestatem non habet proprias sententias & iudicia exequendi, nisi implorato Brachii secularis auxilio. Potest quidem pignori addicere & sequestrare, ut ipse non est ausus diffiteri Molineus in cap. *Olim*, de rescript. atque ita decernere, exempli causâ, ut certa pars fructuum Beneficii oppigneretur & sequestretur in manus inquilini, ad ea persolvenda vel exequenda, quibus per sententiam fuerit astricatus Beneficiatus, ut sunt reparations, ornamenta & impensa præscripta, aut pœnales mulctæ: sed tamen istiusmodi pignora distrahi non possunt, neque personæ etiam Clericorum in causis criminalibus capi vel incarcerari extra locum Auditorii Ecclesiastici, ex Episcopi vel Officialis decreto, nisi auctoritate implorati apud Judicem laicam Brachii secularis.

X. Implorato per Judicem Ecclesiasticum Brachio secularis auxiliis, sciendum est primò, teneri secularem Magistratum sine ulla causâ disquisitione præstare per suos apparitores, aut etiam ubi necesse erit, per militarem manum postulatum officium & open præbere. Secundò si aliqua inter exequendum formetur oppositio, non posse de ea cognosci per Magistratum, sed ejus iudicium esse ad Ecclesiasticum Judicem remittendum. Edictum enim Melodunense sub Henrico III. sic sancit art. 24. *In jungimus Judicibus nostris, ut præstant open & robur ad exequendas Judicium Ecclesiasticum sententias Brachium seculari implorantium. Atque eisdem prohibemus sumere de iudicij exequendis cognitionem, salvo tamen in partibus litiganibus jure providendi sibi per appellationem tanquam ab abusu, secundum nostras Constitutiones.* Hoc idem renovatur per Ludovicum XIII. anno 1612. art. 5. qui pariter vetat cognitionem oppositionum formandarum adversus hujusmodi exequencias Brachii secularis; sed eas cum suis cunctis circumstantiis & dependentiis remitti jubet ad Judicem ipsum Ecclesie.

XI. Denique per appellationem tanquam ab abusu, devolvuntur in Gallia causæ Ecclesiasticae ad secularium Judicium cognitionem. Tractationem istam requirito infra hujusc libri cap. 12.

C A P U T I X.

*Si iudex tanquam suspectus recusetur: & aliqua
materia recensentur ad Ecclesia Jurisdictione-
nem spectantes.*

I. **A**usA recusationis in foro seculari proponitur Judici à quo admittenda est, si sit justa: si verò frivola sit, rejicitur. Si causa prætenditur justa, de cuius tamen veritate non liqueat, sed testibus, vel scripturis probanda sit, Judex recusatus partes remittit ad eum Judicem qui vice ejus jurisdictionem exercet, ut de probationibus cognoscat; & si intra diem præstitutum causa recusationis non probetur, Judex recusatus prosequitur judicariè in processu. Sed si probetur, Judex recusatus tenetur abstinere. At in foro Ecclesiæ, quando Prælatus est suspectus, ejus quoque Vicarius abstinere debet; sed non ex adverso. Ideo Judex, sive ordinarius, sive delegatus, qui recusatur, Partes admonere debet ut simul convenient; aut si recusans non habet adversarium, debet Judex cum illo conveniente de arbitris, qui de causa suspicionis inquirant. Et si ambo conveniente nequeant, uterque unum eligat: & si arbitri ipsi conveniente nequeant, tertium advocent. Ubi verò causa suspicionis intra terminum præfixum probata non sit, poterit Judex recusatus jurisdictionem suam exercere, & processum ejus causæ prosequi. Si verò causa recusationis probetur, idem Judex de Partium consensu alterum idoneum, nec suspectum delegabit, si sit ordinarius, aut ad Superiorum transmittet. Si verò sit delegatus Judex, cùm non possit subdelegare, transmittere partes ad delegantem. Hæc statuuntur in cap. Secundo requiris, §. Tertiò postulas, de appellatione. & cap. Cum speciali, eod. tit. & cap. Suspicionis causa, de offic. & potest. jud. deleg. & cap. Si quis, de foro compet.

II. Si Vicarius Generalis sit in aliqua causa suspectus, non eliguntur arbitri, ut in Episcopo, sed juxta stylum Signaturæ tribuitur ab Episcopo adjunctus, causaque ipsa suspicionis non coram arbitris, sed coram Episcopo agitari debet. Additiones in 1. decisi. Rotæ de offic. Vicar. in novill. Felinus in cap. Cum venissent, num. 8. de iudic. & Abbas in cap. Super questionum, §. Quem verò, de offic. delegat. Zerola 1. part. verb. Vicarius, in fin.

III. Non tantum iure communi ubique recepto, sed etiam iure & usq.

ab Gallicano cause matrimoniales ob respectum Sacramenti quod magnum est in Christo & Ecclesia, ut attestatur Apostolus Ephes. 5. pertinent ad Ecclesiae cognitionem. Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. quo anathemati subjiciuntur qui oppositum sentiunt. Henricus IV. in Edicto anni 1606. art. 12. *Volumus (inquit) ut cause matrimoniorum concernentes pertineant ad jurisdictionem Ecclesie.* Papo tit. de jurisdictione Ecclesie, art. 4. Pastor de jurisdictione Ecclesiastica, tit. 13. num. 6. & plures Gallicani Scriptores, quos allegat & sequitur Tarradus disp. 7. quæst. 2. num. 47. Nec solum de matrimonio dijudicat Ecclesia, sed etiam de sponsalibus & promissione futurarum nuptiarum, ut præambulis matrimonii. Quam in rem Pastor ibid. num. 7. adducit duo Aquisextiensis Supremæ Curia Senatus consulta ad Episcopum remittentia appellantes tanquam ab abuso ab ejus sententia, quæ jussi fuerant uxores ducere illas quibus constabat promissum matrimonium cum eis contrahendum. Sanè de his quæ matrimonii per accidens adveniunt, & merè civilia sunt, quales sunt causa dotorum, donationisque propter nuptias & arrharum sponsalitiarum, licet Jus Canonicum hæc Ecclesiasticis judiciis subjiciat tanquam matrimoniorum accessoria, cap. De prudentia, de donation. int. vir. & uxor. in hoc tamen Regno hæc judicantur in foro seculari. Chopinus lib. 2. de sacra Polit. cap. 1. num. 4.

IV. Solus item Judex Ecclesiasticus in hoc Regno cognoscit de petitione congruae portionis. Qua de re Mainardus multa profert judicia Supremarum Regni Curiarum, ac præsertim Tolosanæ. Tarradus d. disput. 7. q. 2. n. 47. Louetus lit. C, n. 84.

V. Solus item cognoscit de præcedentiis Clericorum, sive secularium, sive regularium diœcesis suæ. Quo jure Senatus Tolosanus anno 1636. Archidiaconum & Præcentorem Ecclesie Cathedralis Lodoviensis de præcedentia contendentes remisit ad ipsum Episcopum. Tarradus ibid. n. 54. Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 13.

VI. Ad solum quoque Petratum spectat iudicium petitorum decimorum in hoc Regno. Matthæus in notis ad Guidonem Papæ, quæst. 5. *Actio (inquit) decimorum, cum si negotii spiritualis, in petitorio apud Iudicem Ecclesiasticum, cuius interest res Ecclesie salvas tueri; in possessorio vero apud Indicem laicum expediri debet.* Idem tradit Louetus lit. D, tit. 29. & lit. G, tit. 7. allegans multa Senatus consulta remissiva in causis decimorum petitorum ad Judices Ecclesiasticos. Item Aegidius Bordinus art. 1. constitutionis anni 1539. & Papo tit. de jurisdictione Eccles. art. 1. Annæus Robertus lib. 3. rerum iudicatarum, cap. 5. sæpius ita in Parisensi Senatu iudicatum referunt; & Tarradus disput. 7. quæst. 2. num. 7. & 8. Possessorum autem decimorum negant Tarradus num. 20. Guido Papæ d. quæst. 1. Brodeus in Louetus lit. D, tit. 29. esse jurisdictionis Ecclesiasticae in Gallia, ubi viget Constitutio Martini Papæ V. distinguens ad singulas jurisdictiones

M m m 3 numeri

nam possessorum à petitorio. Et est textus singularis in cap. *Caylam*, qui fil. sicut legit, ubi Alexander Papa III. indulget ut causa possessorii discep-
tetur coram Rege Angliae, ejusque Officialibus in lite, cuius petitorum
decremendum est ab Episcopis; agebatur enim de validitate matrimonii ac
legitimitate natalium. De decimis tamen Pastor d. tit. 13. num. 10. allegans
& sequens Antonium Fabrum C. de Jurid. omnium judic. & Constitu-
tionem Philippi IV. anni 1302. ita distinguit: Aut questio est de jure, utrum
debeatur decima, vel cui debeatur, vel in quamna quota debeatur; &
de his esse experiendum coram Ecclesia: vel disceptatur de facto, an sint
solutæ; & hoc pertinere ad Judicum laicorum cognitionem.

VII. Edictum Blesense art. 13. jubet Rectores Confraternitatum, &
Hospitalium de legatis relictis ob piam causam, & de fructibus & redditu-
bus earundem Confraternitatum & Hospitalium coram Episcopis, eorumve
Officialibus, & si agatur de re Hospitalis, adhibitis Consulibus loci; vel
si Episcopus vel ejus Officialis absit, coram Parocho & Consulibus ratio-
nes reddere; sed neque Episcopo, nec ejus Officialibus, nec Parocho, neque
Consulibus licere ullum eo nomine capere salaryum. Ita judicatum referat
Pastor n. 14. Senatus Aquisextensis Placito anno 1624. Idemque ante Ble-
sensem Constitutionem sanctum fuerat per l. Nulli, C. de Episc. & Cler.

*C A P U T X.

De provisionibus sub forma Dignum: de Exa- mine & Visa Ordinarii, & de Devolutis secundum Gallicanam praxim.

I. **A**EP contingit ut Romanus Pontifex alicui provideat de Bene-
ficio vacante, vel vacaturo, per rescriptum quod vulgo dicitur
In forma dignum, mandans Ordinario ut conferat Clerico ibi
denominato, si sit idoneus. Et quia ibi apponitur ista clausula,
Dignum arbitramur & congruum, ut illis se reddat Sedes Apostolica gra-
tiosam, quibus ad id propria virtutum merita suffragantur; idcirco hujusmodi
rescriptum vocatur, *In forma dignum*. Etiamsi vero in Francia Regno
Curiae Regiae id obtinuerint, ut causarum Ecclesiasticarum judicium ip-
sis ascribatur; hoc tamen exercere judicium ipsis non licet circa provisio-
nes beneficiarias in Romana Curia expeditas in forma *Dignum*. Sic enim
provisi vetantur Edicto Henrici III. in Comitiis Blesensis edito, art. 12.
judicio

Judicio possessorio experiri antequam se Ordinario stiterint, ejusque examen subiverint, ipsiusque *Visa*, quod vocant, obtinuerint, in quo expressa fiat mentio examinis praecedentis. Ubi autem Ordinarius, facto examine incapacem judicaverit postulantem, ideoque à petitione repulerit, non potest postulans aliò recurrere quād ad superiorem Praelatum, cuius erit officium causas recusationis diligenter explorare. Ideoque præscribitur Ordinariis, ad quos rescripta Papæ diriguntur, ut causas sigillatim scriptis exprimant suæ recusationis. Atque in hoc toto discussionis processu Regiis Curiis districte vetatur se ullenus ingerere, sive compulsorio judicio, sive per appellacionem admissam, sive per sequestrationem, sive per recridentiam, sive per petitorii adjudicationem, donec iste de recusatione, sive de incapacitate processus fuerit inter Ecclesiasticos Praelatos diremptus. Hæc omnia sanciuntur Edicti Blefensis art. 12. & insuper Melodunensi Constitutione anni 1580.

art. 14. 15. & 16.

II. Devolutarii quilibet postquam impetrarunt provisionem super vacazione cujuscumque Beneficii Ecclesiastici, non aliter ad prosequendum ab eis prætensum devolutum admittuntur, nisi postquam idonea & sufficienti cautione satisdederint, domiciliumque elegerint, atque intra trimestre computandum à die sumptæ ab eis possessionis item contestati fuerint, camque ita disponuerint, ut ad summum intra biennium terminetur. Harum conditionum defectu Judicibus Regiis prohibetur prorsus in causa devolutarii se immiscere, ipsisque devolutarius inhibetur fructibus litigiosi Beneficii se ingere antequam sententiam provisionalem aut definitivam in judicio contradictorio obtinuerint. Hæc singillatim edicuntur Comitiorum Blefensium anni 1579. art. 46. & iisdem ferè verbis Edicto Melodunensi anni 1580. art. 17.]

C A P U T XI.

De subrogatione collitigantium, & variis formis ad proxim Benefitiarium servandis.

I. **S**us commune subrogandi collitigantes in re Beneficiaria soler quoque admitti in foro Gallicano. Si enim contingat alterum sive super possessorio, sive super petitorio Beneficii Ecclesiastici pendente lite ex vivis exceedere, procurat superstes collitigans se in ejus locum subrogari, atque in jus illius succedere. Licet enim Bonifacius Papa VIII. hujusmodi damnet subrogationes, cap. 2. ut lite pendente, in 6. perspicuum tamen est, hanc ejus antiquatam fuisse

fuisse Constitutionem, nec in ipsa Romana Cancellaria servari, in qua n̄get Regula de subrogandis collitigantibus. Quā eadem regula jubetur subrogatio ista contendentium de Beneficio, & extranei excluduntur, ne per accessum & adjectionem novae personæ lites inter Clericos augcantur, & Beneficia Ecclesiastica diutius in incerto fluctuant. Hęc regula habet aliquid conforme cum I. Ab Anagasio, & I. Per diversas, C. Mandati, statuenteribus ut litis unius confortes, exclusis extraneis ex unius litigantium cessione jus prætendentibus, invicem sufficiantur. Quam legem Louetus & Scholastes in lit. C, num. 5. & 13. & in lit. L, num. 8. & Bengeus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 3. num. 4. invaluisse tandem in Gallia multis probant Senatusconsultis.

I I. Si plures de eodem Beneficio provisi inter se litigent, potest vel iterque, vel unus ex eis literas impetrare subrogationis, ut alteri collitiganti in casu cessus, vel deceſſus subrogetur. Effectus harum literarum hic est, ut qui illas impetravit, si intra mensem à die computandum, quo alter litigans cessit, vel deceſſit, petat in vim suarum literarum subrogari ei, præferendus sit alijs quibuscumque, tametsi ceteri contendentes fuerint in data anteriores. Rebuffus in praxi, p. 2. in regulam de subrogand. collitig. gloss. Qui idem tit. de subrogationib. num. 13. docet consuetudine receptum esse, ut hęc regula indifferenter proſit tam actori quam defensori; et si cap. 2. ut lite pendent. in 6. neget quemquam subrogandum in jus petitoris, sed solius defensoris.

I I I. In Gallia ad subrogationis effectum non solum impetranda sunt literas subrogatoriae ab Apostolica Cancellaria, sed alia præterea litera à Cancellaria Regia ad obtinendam possessionem, ad quam jus obtinentum fuit per Apostolicas literas: sed jus in re pleniū acquiri necesse est per Literas Regias; quoniam in Gallia causa possessionum circa res Ecclesiasticas ventilantur in foro seculari. Rescriptum Papæ obtineri debet intra mensem: Literæ verò Regiæ ad possessionem subrogati Beneficii debent necessariò intra annum impetrari, quia in Gallia cognitiō & judicium de possesso spectat, ut dictum est, ad Regiam jurisdiccionem, & insuper interdicta possessoria anni spatio perimuntur, I. r. in princ. D. uti possidet, & I. In honorariis, D. de obligat, & action. Hęc docet Rebuffus in praxi, tit. de subrogat. num. 28. & Papæ lib. 8. Placitorum, tit. 17. §. 3. 4. 5. ubi multis probat Senatusconsultis, nullum dari locum restitutioni adversus temporis lapsum, si quis intra annum Literas Regias non impetraverit. Et Bengeus tit. quib. mod. conserv. benef. §. 2. n. 10. 11. 12.

I V. Per obtentam à collitigante subrogationem provisio Tertii irrita redditur ipso jure, sive proilius fuerit per cessum aut deceſſum alterius litigantis, sive fuerit à Patrono præsentatus, adeò ut nec possit convalescere adveniente subrogati morte, vel depositione, ut docet Gomesius ad hanc regul. de subrogand. collitig. quæſt. 10. & 13. Hactenus supradicta exacte

exactè servata sunt in Gallia. Cæterum nova Constitutio Ludovici XIV. anni 1667. tit. 15. art. 6. & 11. abrogavit in ejusmodi subrogationibus usum subrogatoriarum literarum, edixitque ut collitigans subrogetur ad suam simplicem petitionem, cum sola exhibitione attestationis de obitu collitigantis ex libro Ecclesiasticorum actuum transcriptæ.

V. Sanè si inter duos plurevè collitigantes novus exurgat adversarius, hic poterit admitti sub clausula ista, *Si neuri, si nulli jus sit quæsumum*; adeò ut his causâ cadentibus, tertius iste subrogetur. Sed si quid juris illi habent, tertius iste submovebitur: non enim suis rescriptis Summus Pontifex intendit quæsito alterius juri præjudicare, cap. *Quavis*, de rescriptis in 6.

VI. Is qui in Beneficium triennali pacifico succedit, ad nihil amplius tenetur quām ad probandam illam præcessoris sui triennem possessionem. Abbas in cap. *Cum venerabilis*, de exception. n. 24. nec circa qualitates, conditiones aut incapacitates præcessoris compellitur disceptare, cùm neque ab illo jus suum habere censendus sit, neque ejus hac in re censi possit hæres. Bengeus loco cit. n. 8.

VII. In civilibus quidem rebus ad usucapiendum confluuntur simul tempora possessionis inter emporem & venditorem, inter defunctum quoque & hæredem. Institut. de usucap. §. 12. & seq. Secus tamen accidit in pacifica Beneficii possessione; non enim computatur nisi intra solum illius tempus qui in praefenti possidet, ut omnis evitetur hæreditaria in his rebus successionis suspicio, aut alienationis per mutuum contractum. Glossa Pragmat. Sanct. tit. de pacif. possell. in verb. *Possedit*, Probus addit. 4. ibid. Bengeus tit. quib. mod. conferv. benef. §. 4. num. 13. & 14. Solent à plerisque in Gallia levari literæ Regiæ, quibus mandatur ut ubi confiterit de pacifica possessione, Judices possidentem tueantur: eoque solo jure perspecto, neque discussis aliunde titulis, hoc solo temporis beneficio litem dirimant. Semper tamen excipiunt simoniæ aut intrusionis vitium, contra quod triennis possessio non præscribit.

VIII. Exactè observandæ sunt rerum beneficialium insinuationes, quas præscribit Henrici III. Edictum anno 1553. Fontis bellaquei editum, ut omnes collationes, præsentations, & alias quæcumque provisiones Beneficiorum, Officiorum & Dignitatum Ecclesiasticarum profectæ sive ab Apostolica Sede, sive ab illius Legatis, sive ab Ordinariis, sive à Patronis, referantur in acta publica & tabularia Episcopatum, in quibus diœcesis sita sunt illa collata Beneficia, art. 1. Similiter ut insinuantur omnes sumptiones, seu additiones possessionum, art. 4. Item omnes creationes & extinctiones Ecclesiasticarum super Beneficiis pensionum, art. 5. Præterea omnia concordata, & eorum homologationes atque authorisationes, necnon eorumdem revocationes & renunciations, art. 6. Infuper omnes Vicariatus, & omnes in sequentes revocationes, art. 8. Præterea Nnn omnes

omnes literæ Tonsuræ atque Ordinationum , art. 9. Ad hæc omnes literæ professionis religiose , sive ad diligentiam Superioris Regularis , sive ipsius Religiosi profelli , art. 9. Item universa Mandata & Literæ Apostolicae temporum studii certifications , & nominationes ad Beneficia , art. 10. Atque in causis dijudicandis possessori Beneficiorum , aliorumque quorum spectat cognitio ad Regios Officiales, prohibet Edictum ullam haberi praatorum rationem , si non fuerint debite insinuata.

I X. Eodem Edicto tempora præfiguntur intra quæ fieri debeant insinuations. Literæ Signatarum ad Beneficia , pensiones que in Romana Curia expediuntur , concordata quibus pensio extinguitur , & Mandata quæ fuit ad resignandum & contentiendum ac providendum , debent intra semestre insinuari cum ipso mandato procuratorio , quod fit ad insinuandum , ex eodem Edicto art. 2.7.8.& 9. Literæ Legati & Ordinarii intra duos menses ab ipsarum data : & si Actuarius sit constitutus in eodem loco in quo Literæ concessæ sunt , intra dies octo , art. 4. Acta vero missionis in possessionem intra mensem à die missionis elapsum insinuanda sunt , art. 6. Literæ Tonsuræ ac Ordinum ante Beneficij acceptationem aut immissioem in possessionem , art. 11. Literæ Vicarius ad præsentandum aut conferendum , antequam Vicarius se muneri ingerat , art. 10. Alioqui defectu insinuationis acta supradicta nullam in judicio fidem facient , ex eadem Constitutione , art. 17. non tamen irrita fiant. Si vero justum intervenierit impedimentum , quale hac in re facile præsumitur , nisi suspicio fraudis & collusionis , datur in integrum restitutio , & post prefixum tempus , virtute literatum restitutionis licebit insinuare , ex eadem Constitutione , art. 3. Notat Theveneus ad Ordinationes Regias , tit. 28. de l'Estat Ecclesiastique , art. 1. Edictum insinuationis justè despectui haberi apud probos Judices , nisi præsumptio fraudis , vel falsi aliunde urget contra non insinuantem. Est enim merè quæstuosum , & pecuniae corroganda causâ editum : ideoque sæpe post præstituta in eo tempora permittitur adhuc insinuatio.

X. Quid demum in ambiguis judicandum vel decernendum sit , addiscimus ex Sancto Gregorio Papa dicente , in dubiis & ambiguis rebus absolutum debere absesse judicium , lib. 2. epist. 44. & habetur in cap. *Habuissé* , dist. 33. Quo loco Glossa præclarè distinguit tres ambiguitatum species , vel juris , vel facti , vel personæ cum certitudine facti : docetque in dubio juris procedendum esse à similibus dispositionibus juris ad similia : namque similitudinem in eo spectandam esse , ut sit par , vel affinis utrobius ratio. In dubio autem facti nunquam ferendam esse sententiam in cuiusquam præjudicium ; idque confirmat d. cap. *Habuissé* , dist. 33. & cap. *Grave* , 11. quæst. 3. Si vero in nullius præjudicium sententia redendet , quin potius in alicujus bonum , tunc bene in dubio facti certa ferenda est sententia , v. g. ut talis homo baptizetur , de cuius Baptismo dubitatur.

tatur, si aliunde veritas comperiri non potest: ut talis Ecclesia consecretur; ut talis de novo ordinetur, si de consecratione præcedenti vel ordinatione dubium sit. Item in dubio juris aut facti judicandum est pro possidente, 2. quæst. 5. §. 1. & 6. quæst. 5. cap. 1. & l. fin. C. de rei vendicat. & l. *Juſta*, D. uti possid. Denique ubi *nam* est de persona, & certitudo de facto, tunc certa potest ferri sententia in eum, quicumque reus sit, sine designatione personæ in singulari, cap. *Quidam maligni*, 5. quæst. 1.

C A P U T . XII.

De Appellationibus.

I. URÆ communi, tam Cæsareo quam Canonico, conceduntur decem dies ad appellandum, qui sunt computandi à die notificatae sententiæ, ex Justiniani 23. Novella citata 2. q. 6. can. *Anteriorum*. Deinde intra dies triginta tenetur appellans petere à Judice à quo appellat literas dimisiorias, quæ vocantur apostoli, can. *Post appellationem*, 2. quæst. 6. Ad prosequendam appellationem indulget Justinianus annum: aut ubi justa causa intercesserit, biennium, Augustin. *Ei qui*, C. de temp. & repar. appellat. & citatur 2. q. 6. can. *Ei qui*. Potest tamen Judex à quo hunc terminum ex justa cœla moderari, cap. *Personas*, de appellat. & cap. *Cum speciali*, §. *Excessus*, eodem: quibus etiam statutur, eo elapsò termino, Judicem à quo debere suam præcedentem sententiam exequi. Ab actibus quoque extrajudicialibus, ut sunt electio, presentatio, collatio Beneficii, & similes, appellandum pariter est intra decem dies à die notitiae computandos, extra quos non datur recursus ad appellandum; sed tamen supersunt alia juris remedia. Exempli gratiæ, is qui prætendit alteri collatum Beneficium sibi deberi, potest experiri per interdicta recuperandæ aut retinendæ possessionis, aut per deviationem ad superiorius Tribunal, si provisus sit incapax, cap. *Concertationi*, de appellat. in 6.

II. In Francico Regno aliter proceditur. Primum enim abrogantur apostoli prædicti per Edictum Francisci I. anni 1539. artic. 117. Ille vero qui se gravatum prætendit, appellare debet intra dies quadraginta computandos à publicatione sententiæ. Quibus elapsis Judex ad alterius Partis postulationem jubet appellantem literas appellatorias exhibere, si quas habet, simulque apparitoris relationem, dictam *Exploit*, quæ constet de citatione ad superiorius judicium: ad quam edendam præfigitur à Judice triduum, aut longior pro locorum distantia terminus; quo demum exacto,

N n n 2 si

si appellator non pareat, tum declaratur irrita appellatio, quod vocant Pragmatici *Appel peri & desert, ou deserton d'appel*; & locus datur exequitione sententiae.

III. Potest tamen adhuc appellans etiam post juridicam exequitionem in integrum per literas Principis restitui, ut appellare possit. Et haec tenus quidem (dummodo sententiae acquievuisse illum non liqueret) poterat restitui usque ad annos triginta. Sed hoc effugium praefulsi Ludovicus XIV. Constitutione anni 1667. tit. 27. artic. 17. statuens ut post decennium à significacione sententiae, aut vicennium, quod solum indulgetur Ecclesiis, piisque locis & Collegiis, tam inter absentes, quam praesentes nemini liceat ullam sententiam infirmare. Ibidemque art. 12. jus attribuit ei cui sententia favet, ut post triennium ab ejus significacione possit adversarium interpellare ad acquiescendum sententiae, vel ab ea appellandum: qua interpellatione facta, si intra sex insequentes menses non appellat, nullatenus posthac licebit ei illud judicium declinare aut infirmare. Ecclesiis tamen & Collegiis, Xenodochiis, Nosocomiis, aliisque piis locis pro triennio praedicto indulget sexennum. Denique condonati ad dimittendam possessionem, si post dies quindecim significatae five in persona, five in domicilio sententiae non obediverint, incurvant multitudinem librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiscum, & partim erga Partem: quin etiam poterunt corporis detentione compelli ad obtemperandum, & exsolvendas Partis impenias & damna. Ibidem artic. 1. & 3.

IV. Providè sanxit Concilium Trident. sess. 24. cap. 20. causas omnes Ecclesiastici fori intra biennium à die motæ litis terminari, alioqui liberum esse Partibus, aut eorum alteri post id spatium Judices superiores adire, qui causam in illo in quo fuerit statu assumant, & quamprimum terminari current. Ibidem statuitur, ut expensis appellantis acta appellatoria transferantur ad appellationis Judicem: alioqui post edicta dilatoria sententia Judicis exequitioni mandabitur. In causa tamen criminis non est cogendus reus arma contra se parare, l. *Qui accusare*, C. de edendo. Itaque expensis actoris id fieri convenit, salvo jure repetendi. Sed in Gallia per Edictum Ludovici XIV. anni 1667. tit. 11. art. 14. & 19. post appellationem utraque Pars tenetur producere ad prosecundam appellationis instantiam; & Pars quaे fuerit diligentior jus habet compellendi adversariam Partem ut suas justifications aut gravamina coram superiori Tribunali edat, ad quod devolvitur appellatio, & contra morosam Partem current dilationes.

V. Judex appellationis, si temerè appellatum sit, non potest sibi causam retinere ac sententiam prioris Judicis sua autoritate exequi: sed Partes remittat oportet ad prioris instantiae Judicem, qui suam sententiam curabit exequi, cap. *Cum in Ecclesia*, & cap. *Ut debitus*, de appellat.

VLSI

VI. Si ex pluribus in eadem causa succumbentibus unus eorum appellaverit & vicerit, hujus victoria reliquis etiam profutura est, cap. *Una sententia*, cod. tit.

VII. Sententia excommunicationis, suspensionis, aut interdicti lata sub futura conditione contumacia, si sit appellatum ante conditionis evenit omnino suspenditur, cap. *Praterea 40.* de appellat. Sed si talis sententia cognitio ad Judicem superiorem, cap. *Cum ad h.c.*, cod. Itaque post ipsam appellationem potest Judex inferior ipsum denunciare excommunicatum, donec aliter judicatum fuerit, eumque proventibus Ecclesiae vel Beneficii privare, cap. *Pastoralis 53. §. Verum*, cod. Eo tamen casu potest appellans petere à Judice appellationis absolutionem censuræ ad cautelam, donec aliter ab eodem fuerit judicatum, cap. *Ad presentiam 16.* cod. At si Judex à quo sententiam ferat censuræ post appellationem, ea censura nullatenus ligat, cap. *Dilectus*, cod.

VIII. Gradatim, nec ullatenus prætermisso Judice medio, appellationum est, nisi quis undecumque extra Galliam appellat ad Papam, cap. *Dilecti 66.* cod. Appellationum ordo legitimus est ab Archidiæcono ad Episcopum, cap. *Romana Ecclesia*, de appellat. in 6. & ab Episcopo ad Metropolitanum, hinc ad Patriarcham aut Primatem, inde ad Papam. Ceterum in Gallia ex jure Concordati Bononiensis non valer appellatio, omisso medio Tribunal. Id etiam vetat Jus Cæsareum, l. *Præcipimus*, Cod. de appellat. & in Authent. de appellat. & intra quod tempus, §. ult. collat. 4. Item quando ex partibus Gallicanis appellatio interjicitur ad Papam, committit Papa Judices in ipsis partibus, ne cogantur Franci extra regnum causas suas prosequi, ut statuitur Concordato Leonis X. & Francisci I. tit. de Canis.

X. Quando Judex à quo non tenetur deferre appellationi, potest cā non obstante ulterius procedere, & suum exequi judicium. Imò equaliter puniendus erit, sive injistè non deferat, sive frivolè deferat appellationi. Si tamen Judice inferiore appellationi non deferente, appellans persistit, non remorabit appellatio; & Judex ad quem cognoscet, benè an male sit appellatum. Zerola p. 2. verbo *Appellatio*, num. 10. & 11.

X. Sententia evidenter injusta vel erronea, nulla est ipso jure, etiam citra appellationem, cap. 1. de sent. & re judic. & cap. *Inter ceteras*, cod. & Gratianus in addit. ad can. fin. 2. quæst. 6.

XI. Si sententia ex qua primùm appellatum fuit, duabus aliis sententiis, sive per delegatos à Papa Judices, sive per Ordinarios fuerit confirmata, non licebit ulterius appellare, cap. *Sua nobis*, de appellat. & tit. Cod. ne liceat in una eademque causa tertio provocare. Expedit enim causarum judiciis modum præfigi, ne lites diutius protalentur. Concordatum vero Bononiense, tit. de frivilis appellat. non permitit appellari post duas

N n n 3 confor

conformes sententias interloquitorias in causis Gallicanis, ut neque post tres definitivas conformes. Papa quoque quum Judices delegat, clausulam quandoque apponit istam, *Remota appellatione*; & tunc non licet ulterius provocare, toto passim tit. de appellat.

XII. Ab Officialis aut Vicarii Generalis sententia non provocatur ad Episcopum. Est enim horum atque Episcopi unum & idem tribunal; sed ad Metropolitanum, cap. *Romana Ecclesia*, de appellat, in 6. Ita ut ipse Vicarius Generalis, aut Officialis Archiepiscopi cognoscat de appellacionibus quae à sententiis suffraganeorum Episcoporum interjiciuntur. Et si lis agitur inter suffraganeos Episcopos, Judex eorum competens est Archiepiscopus, argumento cap. *Sanè*, de foro compet. & *Glossa*, in cap. *Pastoralis*, verb. *Inviuum*, de offic. Ordinar. Covarruvias præct. qq. cap. 9. num. 2. Item si lis emergat inter Episcopum & subditos ejus actores, sitque Episcopus reus, Judex proprius eorum erit Metropolitanus, can. *Si Clericus*, 11. quæst. 1. Si vero Episcopus sit actor, & subditus ejus reus, eligendi sunt arbitri; potestque Episcopus ad hos eligendos subditum suum cogere, cap. *Suspicionis causa*, de offic. jud. deleg. cap. *Si quis*, de foro compet. & cap. *Secundò requiris?* §. *Tertiò postulas*, & cap. *Cum speciali*, de appellat. Eoque casu ad Metropolitanum non appellatur à judicio arbitrorum, sed ad Papam. Zerola 1. part. praxis, verb. *Appellatio*, §. 16. allegans ad hoc sacrae Cardinalium Congregationis decisionem. Sed jure Gallicano non modò ubi Episcopus partes rei sustineret, judicium deberet esse, ut vidimus, penes Archiepiscopum, hoc argumento, quia actor sequi debet forum rei; sed etiam ubi Episcopus esset actor, quia iura Concordati vetant provocationem ad Papam, non interpellato Metropolitanu, nisi in provocatione à sententia Delegati à Papa.

XIII. A collatione, electione, sententia, vel deliberatione Capituli, cui Episcopus ipse interfuit non tanquam Prælatus, sed ut Canonicus, potest ad ipsummet Episcopum appellari. At si ibidem interfuit tanquam Episcopus, non potest ad Episcopum, sed ad hujus superiorum provocari, cap. *Postulatis*, de concess. præbend. & cap. *A collatione*, de appellat. in 6. Quo loco dicit *Glossa*, hì sit speciale Statutum, ut Episcopus Capitulo interlit tanquam unus Canonicorum, standum esse huic Statuto, nec Statuto derogari, etiamsi Episcopus inter Canonicos fedeat primo loco; id enim attribuitur venerationi & observantiae quam sponte ei Canonicus deferunt, modò ejus suffragium reliquis non præponderet. Sed si nihil hac de re Statutum exprimat, hoc ipso quod supra Decanum aut Archidiaconum, aliam ve primam Capituli dignitatem fedeat aut subsignat, dicendus est interesse ut Prælatus, sive ut Episcopus.

XIV. Regulariter appellatio duplē vim habet: primò devolutivam cause ad judicium Superioris: secundò suspensivam sententiae anterioris Judicis, l. unica, D. nihil novari appellat. interpos. & cap. *Ad hanc*,

hec, &c cap. *Proposuit*, de appellat. Verumtamen in reliquis causis non eximitur appellans ab ejusdem Judicis jurisdictione, nec potest ejus forum in aliis declinare, l. unica, D. apud eum à quo fuit appellatum aliam causam agere compellendum.

X V. In quibusdam tamen casibus appellatio sententiam non suspendit, adeò ut possit Judex appellatione nihil obstante suam exequi sententiam. Id contingit primò, si à sententia correctionis modum Canone vel Statuto præscriptum non excedens appellatum sit, correctio non est differenda, ne detur occasio licentiū delinquendi, cap. *Ad nostram*, de appellat. Idemque decernit Gallicanis Edictis Caroli IX. anni 1571. art. 5. & Blesensem sub Henrico III. Comitorum art. 59. Idque ius valer tam in appellationibus ab abuso, quam in appellationibus simplicibus. Atque ita, ut paulò antè admonui, sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti ligat pendente appellatione. De absolutione tamen censuræ qua appellanti solet indulgeri ad cautelam, agere instituam lib. 5. tit. de absolutione à censuris: quem si opus est, require.

X VI. Secundò non suspenditur per appellationem decretum Episcopi ad componendas in Processionibus, aut in Ecclesiasticis Comitiis controversias de precedentia, tam secularis quam regularis Cleri; mandantur enim exequutioni præsenti, non obstante appellatione. Concil. Trid. sess. 24. de Regularib. cap. 13.

X VII. Tertiò neque suspenditur Episcopi aut ejus Vicarii sententia, maximè vero in visitationibus circa reparations Ecclesie, & provisiores de divinis officiis & sacris ministeriis, & morum in Clero disciplinam. Ita providit Concilium Trident. sess. 24. cap. 10. de reform. *Nec in his ubi de visitatione aut morum correctione agitur, exceptio, aut ulla inhibitio, appellatio seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposta, exequutionem eorum que ab his (Episcopis) mandata, decreta aut judicata fuerint, quo modo impedit, aut suspendat.* Edictum quoque Melodunense art. 1. Henrici III. anni 1579. & Blesense quoque art. 62. declarant appellationes tanquam ab abuso in materia Ecclesiastica disciplinæ, & correctionis, nullum habere suspensivum effectum, sed solum devolutivum. Hoc idem sanxerat Franciscus I. anno 1539. art. 1. & seq.

X VIII. Quartò in causa criminali, si à decreto vel processu appelleatur, non debet per hoc retardari aut suspensi processus, ne inter moras probatio dispereat, & delictum impunitum maneat, l. Eos, §. Super, C. de appellat.

XIX. Quintò non admittitur appellatio ab Ecclesiastica sententia interloquitoria prætextu gravaminis, si istud tale sit, ut possit vel ante definitivam sententiam, vel per definitivam ipsam reparari. Sed poterit Judex Ecclesiasticus, sive sit ordinarius, sive delegatus, etiam post appellationem reparare suæ interloquitoriae gravamen, atque ita effectum appellatio

appellationis impedire, & sic in causæ principalis cognitionem usque ad judicium definitivum procedere, re adhuc integra, necum ad superiorem Judicem devoluta, ne processus causæ principalis frivolis occasionibus incidentibus retardetur, cap. *Cum cessante*, 60. de appellat. Potest verò Judge suæ interloquitoriae gravamen reparare etiam post decem dies, re tamen integra. Glossa ibid. Prudenter etiam Concilium Tridentinum sess. 13, de reform. cap. 1. sic providerit: *In causis visitationis & correctionis, sive habilitatis & inhabilitatis, necnon criminalibus, ab Episcopo seu illius in spiritualibus Vicario generali, ante definitivam sententiam, ab interloquitoria, vel alio quounque gravamine non appelletur; nec Episcopus seu Vicarius appellationi hujusmodi, tanquam frivola, deferre teneatur, sed eâ, ex quacunq[ue] inhibitione ab appellationis Judge emanata, necnon omni stylo & consuetudine etiam immemorabili contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen hujusmodi per definitivam sententiam reparari, vel ab ipsa definitiva appellari non possit.*

X X. Jam hic quæritur, quodnam dicitur gravamen irreparabile? Respondeo cum Zerola 1. p. verb. *Absolutio*, §. *Ad sexum*, talem esse omnem actum irretractabilem ac ferentem secum actualem & præsentaneam executionem. Hujusmodi conferi debet actualis & præfens excommunicatio, incarcерatio, tortura. Et enim sequens definitiva potest quidem liberare ab excommunicatione & carcere, sed non potest efficere quominus homo ista mala actu sustinuerit. Ubi tamen causa meritum & pondus ista requirent decreta fieri, non esset admittenda ab ipsis appellatio, nisi conjunctam haberent secum nimiam Judicis inhumanitatem, qualis convinceretur si loci ipsius tanta esset incommoditas, ut detentum in vitæ discrimen esset adductura; aut si studiosè item quæ brevi dirimi possit, Judge prolongaret, ut misserum longa detentio vexaret. Jure civili carcer deputatur ad reorum custodiā, & non in peccātū, l. 2. & ult. C. de custod. reor. & l. *Ant dampnum*, §. *Solent*, D. de peccatis: *Jure autem Canonico etiam aliquando in peccatis, cap. Quænvis*, de peccatis in 6.

X X I. Alii duo casus supersunt in quibus appellationi non est deferrendum, qui possunt in judiciis secularibus non infrequenter accidere, sed rariū in judiciis Prælatorum Ecclesiæ, saltem in Galliæ Regno. Sunt verò isti.

X X I I. Sextò non retardatur per appellationem exequitio sententiæ vel decreti de inventario confiando, aut de bonis sequestrandis, aut de administratione bonorum prodigo interdicta, aut de curatore dato, vel de famulorum aut mercenariorum salariis triennium non excedentibus, aut de alimentis, datâ cautione. Hæc edixit Ludovici XII. Constitutio anni 1499. art. 8.

X X I I I. Septimò sententia recridentia in causa beneficiali exequitoria est, non obstante appellatione, modò satisfetur sufficienter ad futuram.

ram de peritorio causam. Ejusdem Constitutionis anni 1499. art. 83. hosc
duos articulos 8. & 83. innovavit Ludovici XIV. Constitutio anni 1667.
tit. 17. art. 3. & 5. & 14.

C A P U T XIII.

De Appellationibus tanquam ab abusu.

I. **H**oc appellationum genus proprium est Regni Gallicani, soletque interjici à sententiis Judicium Ecclesiasticorum ad Curias Regias, quando appellans prætexit Prælati sui sententiam esse latam contra Regia Edicta, contra sacrorum Canonum præscripta, contra jura & libertates Ecclesiæ Gallicanæ, aut excessissime limites propriæ jurisdicitionis per usurpationem Regia jurisdictionis. His enim quatuor causis nituntur istæ appellationes, quarum defectu theoria Jurisprudentia Curiarum Regiarum profiteretur tales appellationes fore illicitas & injuriosas: sed huic theoriæ quia praxis ipsa plerumque non conformabatur obfuentes Clericorum vitilitigitorum, & adversus justas Prælatorum sententias nullâ suspicione horum quatuor defectuum laborantes infolescentiu importunas & frequentiores querelas, ideo frequentibus Edictis Reges Christianissimi effusorem istam sine justa causa appellandi licentiam conati sunt coercere ac moderari.

II. Gallicana Jurisprudentia duplicum distinguit à Prælatorum Ecclesiæ judicis appellandi speciem: unam quidem simplicem, quæ omnibus seculis post Ecclesiæ exordia invaluit, quæque in universis Christianis gentibus vigeret, quæ nimur ab inferioris Prælati judicio ad superiorem Prælatum Ecclesiasticum provocatur: alteram verò tanquam ab abuso, quæ provocatur à judicio Ecclesiæ ad Tribunal seculare hoc solo nomine, & non aliter, quia abusiva est Prælati sententia uno aliquo ex præfatis abusibus quatuor.

III. Quæritur quonam tempore usus istarum ab abusu appellationum receptus in Regno isto fuerit? Respondeo hunc usum inchoasse sub finem regni Ludovici XI. aut ineunte regno Caroli VIII. successoris ejus. Id aperte constat, quia Massuerius qui regnante Ludovico XI. suam Curiarum Gallicanarum proxim edidit, non modò nullatenus huj smodi appellationum meminit, sed etiam absolute his verbis affimat tit. de appellationibus, §. 22. *A Judge Ecclesiastico non est appellandum ad Judicem secularis, nec econtra. Antiquus etiam stylus Parlamenti Parisiensis, in quo multa de appellationibus congeruntur, nihil commemorat de his appellationibus.*

O o o

appellationibus

tionibus ab Ecclesiasticis judiciis ad Judices seculares. Joannes quoque Galli Regius olim in eodem Senatu Parisiensi Advocatus, qui exacte collegit supra illius circa multiplices appellations judicia, ad annum ulque millesimum quadringentesimum decimumquartum nullam habet de istis mentionem. Primus qui hujus meminerit appellationis Scriptor est Aufrius Senatus Tolosani dignissimus Praeses, qui floruit & scripsit sub Ludovici XI. regno. Hic igitur in repetitione Clementinæ 1. de officiis Ordinar. regul. 2. n. 30. sic attestatur: *Nunquam audiri, nec vidi nisi semel, quod super meritis hujusmodi causarum Ecclesiasticarum appellations fuerit pronunciatum; sed dumtaxat vel appellations amnullari, aut quod appellantes non erant ut appellantes recipiendi: quia à Judice spirituali non est ad judicium secularem appellandum.* Hæc ille. Principes quidem Christiani, eorumque Officiales officium quidem protectionis, simulque religiosum obsequium sanctæ Dei Ecclesia præstare tenentur; non tamen imperium & autoritatem sibi licet supra eam assumere. Sapienterque admonet Franciscus Salgado tract. de regia protectione, in epilogo procemiali, & in 1. p. cap. 1. n. 205. & seqq. eum cui commendata est alicujus proteccio, non propterea nancisci jurisdictionem aut dominatum, sed solum defensionis contra opprimentes officium.

I V. Quod expostulat S. Bernardus apud Eugenium Summum Pontificem, erigi ad cumulum insolentiae pervicaces contra proprios Praefatos Clericos, & laxari nervum Ecclesiasticae disciplinae, neque deinceps prius & sanctos Episcopos audere suis Ecclesiis per sententias canonicas providere, aut subditorum sibi Clericorum scandala repromere, eo quod temerariae ipsorum appellations indiscriminatum admitterentur & foverentur in Romana, ad quam provocabant, Curia; adeò ut inde victores, atque idè arrogantiores & sceleratores regredenterentur. *Prorumpunt* (inquit Bernardus lib. 3. de consideratione ad Eugenium Papam) *ad appellandum uatum gravati quam gravare volentes.* Hoc, inquam, utinam solitè considerarent secularis fori Magistratus, nec appellacionibus dictis *Ab abusu*, deferant, nisi manifesti comperiantur abusus, quibus solis ut occurratur adventum est in Regno genus istud appellationum. Atque ut Christianos decet, meminerint le Regi Regum Iesu Christo, per quem ut sacra loquuntur oracula, Reges regnant, & legum Conditores iusta decernunt, reddituros rationem exactissimam omnium judiciorum, per quæ, seu ex nimia facilitate, seu alia ex causa contingit, ut injuriam Sponsæ Christi & Fidelium omnium Matri sacrofæctæ Ecclesiæ irrogaverint; quibus disciplina sacra, quâ necesse est Fideliū, maximè verò Clericorum inordinatè viventium mores contineri, dissolvatur. Poterunt ex usu Regni aliquæ ab Ecclesiasticis sententiis provocationes admetti, sed non aliter, nisi manifestam contineant iustitiam, oppressionem, vel abusionem, ut Regum Edicta præscribunt.

V. Non

V. Non possunt transliri fines quos Christianissimi Reges circa hujusmodi appellations sibi subditis Magistratibus praefixerunt, quin pariter violetur incommutabile, aque indispensabile Jus divinum. Non enim tam male consulit Ecclesia sua Deus, ut potestatem quam ei contulit circa res sacras ac spirituales, libidini laicorum submiserit quoquo modo voluerint protegrendam, vel dissipandam. Itaque Francisci I. Edictum anni 1539, art. 1. 2. 3. 4. jubet appellantem ab abuso male fundatum, indispensabiliter condemnari ad multam ordinariam & extraordinariam. Constitutio etiam Caroli IX. anni 1571, art. 5. Ne (inquit) disciplina Ecclesiastica per appellaciones tanquam ab abuso impediatur aut removetur, declaramus nolle nos istas appellaciones admitti nisi in casibus contraventionum Edictorum: & statuimus eas in casibus correctionis & discipline non habere suspensum, sed tantummodo devolutum effectum. Eadem statuuntur ab Henrico III. Edicti Melodunensis anni 1579, art. 1. & Blesensis art. 59. Idem sanxerunt cap. Ad nostram, & cap. Reprehensibilis, de appellat. Itemque Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 1. & sess. 22. cap. 1. & sess. 24. cap. 10. de reform. Insuper Henrici IV. Constitutio anni 1606. art. 2. prohibet Supremis Curiis in causis appellacionum tanquam ab abuso uti formulis litem inter Partes dirimentibus, De metre les Parties hors de Cour & de procez. Sed jubet semper pronunciari bene, an male appellatum fuerit, simulque irrogare multam temerariae appellatio-nes, que nunquam minor taxetur centum viginti libris argenti. Ibidemque renovat antè sepe constituta de effectu devolutivo, nec tamen suspensivo appellacionis factæ à correctione decreta, disciplinaque Ecclesiastica.

V I. Edixit pariter Ludovicus XIII. Constitutione anni 1625. mense Octobris, ne auctor Curiæ Supremæ citare ac intimare Episcopos, eorumque Vicarios, Officiales, alioive Ecclesiasticos Judices ad respondendum de suis judiciis in casibus appellacionum tanquam ab abuso, eosque ab istiusmodi alligationibus ac responsionibus prorsus eximit.

V II. Præterea Carolus IX. Edicto anni 1571. art. 11. & Henricus III. Edicto Blesensi, art. 64. prohibent districtè quibuscumque Judicibus & Curiis supremis compellere Prælatos aut alios quoicumque collatores, ut Partibus five appellantibus, five conquerentibus Beneficia Ecclesiastica conferant; sed Partes ipsæ ad superiores Prælatos remittant, coram quibus liberum erit Partibus sibi, si eis videbitur, consulere per simplicem & canonicam appellati- nem ad superiorem Prælatum.

C A P U T X I V.

*Quanam concessiones, vel acta morte Judicis aut
Pralati, ejusve abdicatione expirent, vel
non expirent.*

I. **O**UTIDIANÆ occurunt causæ, in quibus ista versatur disputatio. In primis quæritur de illo qui *Judex* delegatus fuit, utrum potestas ejus expiret morte *delegantis*? Hac una distinctione quæstio ista dirimirur. Si delegatus in causa delegata processit usque ad primam litis contestationem, & sub hæc delegans Superior intereat vel deponatur, poterit delegatus inchoatum officium prosequi, cap. *Relatum*, de offic. jud. deleg. Sin minus, atque re adhuc *integra* intactaque, ejus omnino potestas desinit, quemadmodum finitur mandatum morte mandantis, i. *Mandatum*, C. mandati.

II. Innumeræ sunt concessionum species quæ nullatenus definitur per obitum concedentis, aut ejus ab officio abdicationem, nisi ab ejus successore vel generatim, vel in aliquo particulari revocentur. In his comprehenduntur literæ dimissoriarum ad Tonsuram, vel ad Ordines; facultates audiendi Confessiones Sacramentales, aut etiam absolvendi à reservatis; item dispensandi vel commutandi vota vel juramenta; licentia non residendi studiorum causâ, aut celebrandi Missas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliaque gratiosæ concessiones.

III. Secus verò judicandum in pœnalisibus ac odiosis; odia quippe restringi, favores convenit ampliari, cap. *Odia*, de regul. jur. in 6. Hoc patet in censuris à Pralato impositis contra futuros delinquentes. Ita enim nequaquam eos ligant qui post mortem aut abdicationem Pralati decretum infringunt. Illi tamen qui vivente & adhuc proviso Superiori illas suā culpā incurrerunt, non solvuntur per ejus subsequentem obitum, sed adhuc ligati permanent. Id verò quod diximus, restringendum est ad censuras promulgatas à Pralato tanquam ab homine, seu Judice. Quæ enim à Pralato impositæ fuerint tanquam Legislatore, seu per modum Statuti, hæc in suo robore, illo etiam mortuo vel abdicato, perdurant, adeò ut Statuti post ejus obitum vel translationem transgressor perinde censuris ligetur, ac si auctor Statuti Pralatus adhuc in eadem Pralatura viveret, nisi ante transgressionis actum successor aut Superior hoc idem Statutum revocasset, saltem quoad pœnam transgressoribus conaminata;

215

aut idem Statutum contraria consuetudine jam exolevisset, cap. fin. de offic. Legat.

I V. Quod dixi de odiosis ultra Judicis mortem non extendendis, patet in casuum reservatione, quæ cessat morte aut abdicatione reservantis, nec reviviscit nisi a successore renovetur. Excipe hinc tamen reservationem causum per synodalem deliberationem roboratam; tunc enim Statuti vim habet, ac proinde non exspirat amoto Prælato. Zerola Prax. Episc. part. I. verb. *Casus reservati*, num. 4.

V. Quia verò frequens exoritur quæstio de literis dimissoriis, quod hæc non desinat morte concedentis, utpote favorabiles & gratosæ & jam acceptatae, docent Zerola part. I. Praxis, verb. *Dimissoria*, §. *Ad nonum*: Navarra in cap. *Placuit*, num. 30. & 162. de penit. dist. 6. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. num. 19. Azorius p. 2. lib. 3. cap. 49. num. 5. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 76. 77. 83. & 85. Bonacina de legib. disp. 1. quæst. 3. puncto 8. num. 27. Gratia namque perpetua est dum sit acceptata, l. *Falsæ*, C. de divers. rescr. & cap. *Decet*, de reg. jur. in 6. Decet concessum à Principe privilegium esse mansurum. Sanè potest successor gratosas præcessoris sui concessiones revocare, ac abolere, sive generales, sive particulares, can. *Sententiam*, 35. quæst. 9. & cap. 2. & 3. de precariis.

V I. Quod dictum est fundatur in regula generali, quam admittunt communiter Doctores, privilegium ritè obtentum, seu gratiam jam collatam non cessare morte vel amotione concedentis, nisi aliquâ particulâ restringatur. Id aperte fundatur per caput *Si cui* 36. de præbend. in 6. ex quo Glossa ibid. ita infert: *Nota quod gratia facta non exspirat per mortem concedentis, etiam si nondum ejus effectus sit adimpleatus*. Et in cap. *Si super gratia*, de offic. jud. deleg. in 6. ubi dicit Papa gratiam à Papa concessam posse post concedentis mortem etiam re integra exequitioni demandari. Ita *Navarra* cap. 27. num. 153. & consil. 1. de privileg. num. 1. Suarez lib. 8. de legibus, cap. 31. Sanchez lib. 8. de matrim. disput. 28. num. 64. Laiman lib. 1. tract. 4. cap. 23. num. 18. Filiuci tract. 10. cap. 10. quæst. 10. Bonacina de legib. disput. 1. quæst. 3. puncto 8. num. 19. & plures alii. Gratia verò cui annectitur particula limitans, finitur morte concedentis: ejusmodi particula esse possunt, *Quandiu vixeris*, aut *Usque ad beneplacitum nostrum*, aut *Quandiu volueris*, aut *dum nobis placuerit*, aut *Ad arbitrium nostra voluntatis*. Etenim consensus, voluntas, beneplacitum definit morte concedentis: ergo etiam privilegium, re integra, quod ab his dependet. Si autem dictum fuerit, *Donec revocavero*, non definit privilegium exempto è vivis concedente, nisi vivens revocaverit, ut prædicti Doctores scribunt. Inferendum hinc est, facultates illimitatè concessas extra contentiosam jurisdictionem, ut sunt literæ dimissoriae, dispensationes, facultates audiendi confessiones, aut absolvendi a reservatis, aliasque his similes concessiones non exspirare obitu concedentis.

VII. At vero contrarium tenendum est de literis justitiae , aut de contentioſa jurisdictione delegata. Illa enim jurisdictione ceflat concedente mortuo , aut amoto ab officio , modò res adhuc integra sit , hoc est usus jurisdictionis inchoatus non fuerit ante mortem vel motionem concedentis. Inchoatus autem censendus est jurisdictionis contentioſe usus , si à Iudice delegato pars fuerit citata juridicè , cap. Relatum , cap. Gratum , cap. Licit undique , de offic. jud. deleg. Deinceps enim delegatus J. index poterit semel inchoatam per citationem , aut litis contestationem causam mortuo delegante prosequi usque ad sententiam definitivam.

VIII. Idemque juris esse quidam dicunt in delegata potestate , non generali , sed particulari absolvendi certam aliquam personam à reservatis , aut dispensandi cum aliqua particulari persona ; talis enim gratia differt à generali concessione , quia generalis concessio absolvendi aut dispensandi sit in gratiam Confessorii , ideoque statim atque concessa vel acceptata est , dicitur facta & completa : & in talis potest in usum reduci , etiam ante omnem ejus usum Prælatus concedens subinde mortuus fuerit. At vero concessio quæ alicui tribuitur in gratiam tertiae particularis persona , non censetur esse in gratiam delegati , sed in gratiam illius propter quem specialiter sit delegatio : ideoque non dicitur gratia facta , vel completa , nisi postquam ejus usus fuerit inchoatus. Ideoque si ante usus istius inchoationem delegans excedat è vita , vel ab officio , talis concessio seu gratia non dicitur facta , sed solum quodammodo initiativa vel definitiva , donec extra suas causas in actum coepit reduci , putà per inchoatam confessionem : sic enim res jam non est integra , adeò ut si moriatur inter hanc inchoationem , & needum datum absolutionem aut dispensationem Prælatus qui delegaverat , debeat nihilominus persona delegata inchoatam potestatem prosequi ad perfectam executionem. Ita post Caetanum Bonacina loco cit. num. 25. Quæ tamen doctrina quoad hanc ultimam partem non est adeò firma & certa , quin plerique graves Doctores , ut Suarez , Majolus , Filluciūs & alii oppositum afferant , posse nimurum quemlibet delegatum Confessorem indifferenter uti potestate sibi delegata in gratiam tertiae particularis personæ , re adhuc integra , post mortem delegantis ; quemadmodum posset uti generali facultate sibi collata ad confessiones audiendas & absolvendas generaliter reservata , eaque uti incipere post mortem concedentis. Hoc sententiam ultimam longè antecedenti præferendam duco : tum quia plementum est , Ecclesiam esse in favorem fori conscientiae propensiorem , adeò ut nullâ ratione habita subtilioris istius distinctionis inter concessionem generalem aut particularem , habentes unum & eundem ordinem ad forum internum , quæ nusquam legitur in toto corpore Canonum , velit Ecclesia hasce indifferenter concessiones in favorem & gratiam poenitentium perdurare post obitum quoque concedentis , nisi revocentur. Omnes vero canones qui in oppositum proferuntur , de solo

Loquuntur

loquuntur externo foro , sive contentioso , sive gratio , ut de literis beneficiorum provisoriis , aliisque literis publicam habentibus exequutionem. Præallegata enim cap. Relatum , cap. Gratuum , & cap. Licet undique , de offic. jud. deleg. aperte loquuntur de jurisdictionis contentiose delegatione.

I X. In aliis autem causis aut privilegiis quæ sunt quidem fori externi , sed non contentiofi , distinguendum est inter concessa privilegia odiosa aut favorabilia. Sacri enim Canones edicunt in privilegiis odiosis , qualia omnes fatentur illa esse qua Ordinariorum potestatem diminuant , aliorumque jus subtrahunt , ut in aliquos particulares totum transferatur ; in his , inquam , statuunt ut expirant morte concedentis re adhuc integrâ. Itaque Mandata Apostolica de providingo vacaturo Beneficio in favorem Tertii alicujus , cum sint maximè odiosa ob tres causas : primò quia præcipiunt Ordinariorum potestatem & libertatem conferendi : secundò quia immenses idoneos excludunt qui poterant illud Beneficium jure adipisci : tertio quia sic infringit Constitutio Lateranensis sub Alexandro III. Concilii Nulla Ecclesiastica ministeria , seu etiam Beneficia , vel Ecclesia tribuanur alieni , seu promittantur antequam videntur , cap. Nulla , de conciliis præbend. his de causis optimè distinguit cap. Si cui 36. de præbend. in 6. in Beneficiis quorum collatio de jure reservatur supremæ Sedi , ut qui habet ab eadem Sede privilegium conferendi personis idoneis Beneficium ad Apostolicam Sede jure devolutum , aut in eadem Sede , ejusve confiniis vacans , possit etiam re integra post deceplum etiam Papæ concedentis , & re adhuc integra , illud Beneficium cui volet idoneo conferre. Secus tamen ibidem decernitur , se per illam Apostolicam concessionem fuerit certa designata persona cui conferatur : eo enim casu vult Papa gratiam illam morte concedentis statim extingui , si res adhuc integra sit , hoc est si nondum processum fuerat ad collationem ante obitum Papæ concedentis : quia nimurum prædesignatio certæ personæ cui conferatur , est odiosa , ut dictum est. Ideoque ibidem decernitur hanc , re integra , per mortem Summi Pontificis extingui potestam. Ex adverso ubi nulla fuit particularis persona designata , cui conferatur , tum hoc idem caput Si cui , de præbend. in 6. tum etiam cap. Se super gratia , de offic. jud. deleg. in 6. luculentiter statuunt , istud collationis privilegium & gratiam , utpote favorabilem , exequutioni esse demandandam , quanvis antequam id fiat , Papa re adhuc integrâ decellerit. Ipsa (inquit) gratia , licet nondum sit in ejus exequutione processum , morte non perimitur concedentis. Atque ista tanquam vera & germana tenenda est inter favorabilia & odiosa privilegia . Vactio , secundum quam literæ dimissoriæ , literæ absolvitoriae , literæ dispensatoriæ , literæ Beneficiorum actus vacantium provisoriæ , aliæque similes non modò in interiori , sed etiam in exteriori foro non contentioso exequenda validæ perseverant , etiam postquam re integra is à quo concessa fuerunt , decellerit. Distinctio vero illa vulgo recepta inter gratiam factam & non factam , & quæstiones illæ plena

plenæ anxietatis & incertitudinis, quibus circumstantiis discernendæ sunt
gratiæ facta à non factis, nihil habent lucis aut soliditatis, suntque effugia
& perplexa latibula illorum, quibus melior non occurrit ratio Canones in
speciem oppositos distinguendi. Denique sicut gratiæ vel privilegia quæ
aliorum jus commune transferunt in quarundam personarum particularem
utilitatem, sunt odiosa atque stricti juris, cap. Porrò, & cap. *Cum capella,*
de privilegiis: sic ex opposito privilegia quæ nemini præjudicant, locum sibi
vindicant inter favorabiles concessiones.

C A P U T X V.

Nova jura Gallicana, circa judiciarios causarum processus.

I. *U*AE libro isto haec tenus retuli de judiciariis processibus & causarum instructionibus, ad jus commune pertinent, atque etiam ad Francicos qui haec tenus viguerunt usus. Ceterum qui nunc temporis Dei gratiæ Regni hujus sceptra tenet Ludovicus
XIV. studio laudabili adductus litium ambages extricandi & prolixitates resecandi, duas edidit in plures distinctas titulos & articulos Constitutiones. Primam quidem anni 1667. posteriore anni 1670. Quarum prior provideret circa civiles majori ex parte; at posterior circa criminales processus. Utriusque Constitutionis præcipua capita exponenda censui, ut Lectoribus ulterior in his practicis rebus cognitio suppeditetur.

II. Priore Constitutione edicuntur quæ hic subjicio. Omnes in judicium citationes, Gallicè *Ajournemens*, erunt libellatae in omni tam Ecclesiastica quam Seculari Jurisdictione; hoc est, summatim comprehendent causam citationis, qualis ab actore in supplici libello exposita fuit, ejusque petitionem cum Judicis decreto, sub pena nullitaris & infligendæ multæ, tit. 2. art. 1. Seilicet ut citatus ad responsionem præparatus adveniat, cap. *Si Primates*, §.
quest. 2.

III. Tenerit apparitor duos secum testes sumere, qui citationi subscribent, art. 2. In citatione mentio fiet corum quibus significatum fuerit, & transsumptum citationis datum. Si nemo in domicilio repertus sit, tenebitur apparitor transsumptum citationis ad januam domicilii affigere, & vicinorem admonere, quem faciet in charta citationis subsignare; aut saltem ejus mentionem scripto faciet, si vicinus non vult, aut nescit signare. Ubi autem vicinus nullus erit, recurret apparitor ad loci Judicem, aut antiquorem Pragmaticum, qui citationis chartam linea calamo ductâ circumscri-

cumscribet Gallicè Paraser. Successit tamen ejusdem Ludovici XIV. Edictum du converolle des exploits, anni 1669. eximens apparitores ab illa obligatione testes assumendi.

I V. Extraneis verò qui in aliorum Principum ditionibus degunt, cito-
ratio fiet in domiciliis Procuratorum generalium ejus Parlamenti ad qnod
devolvi solent appellations à sententiis Judicium eorum subalternorum,
quorum decreto fit citatio. Et abolentur fieri pridem solitè assignationes
ad Regni fines, d. tit. 2. art. 3. 4. 5. Dammati in exilium, vel ad tritemes ad
aliiquid præfixum tempus, necnon indigena seu originarii Regni assigna-
buntur intra ultimum quod in Regno habuerunt domicilium, art. 8. Ab-
sentes qui nullum habent, quod sciri possit, domicilium, assignandi sunt
per præconem in præcipua platea mercatus ejus loci, in quo sita est jurisdi-
ctio ad quam citantur rei, & chartam citatoriam linea circumscribet Jux-
ipse loci, art. 9.

V. Dilatationes assignationum ad certum tempus limitatae non comprehendunt diem significationis, seu citationis, neque diem comparitionis. Sed reliqui dies his duobus intermedii sic erunt continuui, ut in his computentur simul Dominici, festivi, & feriales, tit. 3, art. 6. & 7.

V. I. In omni materia deserti vadimonii, de defauſ, prohibentur heri ciationes iteratae, reajournemens, tit. 5. art. 2.

VII. *Lis contestata* censetur per primum judicium actum advenientem sive contradicitorie ac presente utraque Parte , sive una earum absente ac deficiente , quanvis id primum judicium non fuerit significatum ac intitulatum Parti absenti. Significatio quippe non pertinet ad contestationem , sed ad exequitionem , tit. 14. art. 13. Huc tendit ista Constitutio ad divertendas evasions & ludifications rei citati , nec comparentis. Jure autem communis , tum Pontificio , tum Cæsarico , non censetur lis contestata nisi per propositam petitionem , & sequutam in judicio responsionem alterius Partis , l. unica , C. de *litis contest.* & cap. unico , eod. Porro *litis contestatio* impedit decursum præscriptionis , l. *Mores litii* , Cod. de rei vindic.

VIII. *Citatio circa Beneficii possessorum* debet esse libellata , atque ita exprimere titulum provisionis , & genus vacationis super qua litigans provisus fuit , & titulos & capacitates ipsius . Atque ista omnia cum citationis dato scripto translumpto sunt exhibenda Parti citatae , & ejus in manibus relinquenda cum subscriptionibus actoris , apparitoris & duorum allumptorum testimoniis , tit. 14. art. 2. Similiter debet reus in suis defensionibus titulum explicare sua provisionis , & genus vacationis super qua provisions fuerit , art. 6.

I X. Post triduum à communicatione defensionum causa deferetur ad audiendum ad requisitionem illius ex Partium procuratoribus , qui erit diligenter; in qua audiencia pronunciabitur aut de retinendo Beneficio.

maintenue; aut de provisoria possessione, recreance; aut de fructuum sequestratione, art. 7.

X. Nulla fides habebitur signaturis, aliisve expeditionibus Romana Curiæ, nisi sint verificatae à duobus trapezitis, Banquiers, ac expeditionariis certificantibus super ipso originali, art. 8.

X I. Sententia provisionaria possessionis, seu recridentia, mandabuntur exequutioni ad cautionem juratoriam, nihil obstantibus quibuscumque oppositionibus & appellationibus; citra tamen harum præjudicium. Nec procedetur ad judicium petitorii aut manutentionis, nisi post recridentia aut sequestrationis plenam exequutionem, art. 9. &c 10.

X II. Si pendente processu possessor actualis Beneficii è vivis excedat, adjudicabuntur fructus alteri Parti ad simplicem ejus petitionem, exhibentis in Audientia transflumprum registri mortuarii, art. 11.

X III. Is qui provisionem accepit titulo devoluti, non audiatur in judicio donec sufficientem de summa quingentiarum librarum cautionem dederit intra tempus à Judice præstitutum: si minus, excidet devolutarius à jure suo, nec admittetur ad purgandam moram, art. 13.

X IV. Minor annis 25. de Beneficio provisus, capax est ad agendum in judicio sine autoritate, vel assentia tutoris aut curatoris in causa Beneficiaria, art. 14. Mirum alicui videri possit, esse jus idem statutum de illis qui ob minorem etatem à tutoribus, ac de illis qui à curatoribus reguntur. Sed tamen remedium facile occurrit, ut liceat eis ob etatis infirmitatem in integrum restitui: quo remedio si uti non libeat, acta per eos valebunt. Jus commune aliter de constitutis in pupillari etate dispositu, l. *Contra iuris D. de pactis, l. Pupilli, D. de acquir. rer. dom. & Inst. de authorit. tut. in princ. ut sine interventu tutoris possint quidem acquirere, si namque melior rem facere conditionem; sed nullatenus deteriorem, aut se ullenatus obligare, vel de suis alienare.*

X V. Si ante possessorii judicium Pars resignet jus suum, sive simpliciter, sive in favorem, poterit nihilominus continuari processus contra resignantem, donec resignatus comparuerit, aut successor ejus, art. 15.

X VI. Poterit fieri subrogatio per Judicem, & prohibetur expeditio litteratum subrogationis de Cancellaria, art. 16.

X VII. Ad sententiam recridentia vel sequestrationis requiruntur ad minimum quinque Judices, qui debent in ipsa sententia, quæ scripto Partibus expedietur, esse subscripti. Si interveniat condemnatio restitutio fructuum & expensarum & damnorum, atque ejus quod interest, exequutioni mandabitur contra ipsum resignatarium, etiam pro fructibus & expensis quæ resignationem præcesserunt. Sed tamen in eis quæ præcesserunt, resignator juridicè interpellatus compelletur præstare indemnum, *relever & garentir, resignatarium*, art. 18.

X VIII. Petitorum Beneficiorum quæ vacaverint in regalia, ventilabitur

labitur in sola Magna Camera Parlamenti Parisiensis, & non alibi usquam, art. 19. Idem statuerat Ludovicus XI. Edicto anni 1464.

XIX. Possessorii circa Beneficia cognitio solis competit Judicibus Regis, tit. 15. art. 4.

XX. In Officialitatibus causæ personales quæ summan non excedunt ducentarum librarum, censendæ sunt summarie, atque ita summarie sunt cognoscenda & judicanda. Causæ porro summarie agitari possunt sine concursu ac interventu Advocatorum & Procuratorum, idque in Audientiis ad hoc particularibus, in quibus testes audientur summarie, presentibus etiam & audiencibus Partibus quæ comparere voluerint, tit. 17. artic. 1. 6.7. & 8. Quæ verò intra unam audientiam plenè cognosci vel judicari non potuerint, relictis ad mensam, sur le bureau, titulis & probationibus Partium, sine inventariorum productionibus, & sine utrumque scripturis, remittentur ad aliam audientiam terminandæ. Neque Judices illa salaria aut vacationes sibi attribuent de summarie cognitis aut cognoscendis causis, sub pena in quadruplo restituendi, art. 10.

XXI. Petitiones quoque relaxationis aut provisionis personarum carcere detentarum, aut relaxationis pignorum, mobilium, aut sequestratum, redintegranda quoque, atque pro alimentis provisiones, mercedes & salario operariorum, Medicorum, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Procuratorum, Apparitorum, aliorumque Officiariorum, aliave jura quæcunque celerem provisionem requirunt, quanvis horum aliqua ducentas libras excedenter, dum non excedant valorem mille librarum, summarie dijudicanda sunt, art. 3. & 5. Denique in omni summaria materia non excedente mille libras sententiae provisionis exequutioni mandabuntur, non obstante appellatione, & sine hujus tamen præjudicio, debitamque præstando cautionem, art. 14. Eadem quoad appellationem in hujusmodi causa non admittendam edixerat Ludovicus XII. Constitutione anni 1499. art. 8. & 83.

XXII. Abrogatur stylus quo requirebatur, ut sententiae provisionales & definitivæ separatis ferrentur. Et Judicibus injungitur, ut si utraque instantia causa provisionis, & causæ definitivæ in eo statu sint, ut uno judicio terminentur, Judex unam sententiam pro utrisque proferat, cum ista præcautione, ut si appelletur ab hoc judicio, Pars illa nihilominus quæ provisionem concernit exequutioni mandetur, non obstante appellatione, sed tamen data sufficienti satisfatione, tit. 17. art. 17.

XXIII. Quæcumque obligationes valorem centum librarum excedentes apud acta Notariorum redigentur, neque illa admitteretur probatio per testes, nisi in necessariis quibusdam casibus, licet in ipsis quoque minor esset quam centum librarum valor, ut sunt deposita ob serpentinum & improvissum casum, ut in incendio, tumultu; & deposita adveniarum in manus hospitis, cauponis, institutis, tit. 20. artic. 2. 3. & 4. contra

P P P 2 l. Pro

I. *Proprietatis*, de probationib. & I. *Tessium*, Cod. de testib. &c l. 3. §. *Ejusdem*, D. de testib. decernentes defectum scripturæ ad probationem posse per testes suppleri. Huic Ludovici Constitutioni parem sanciverat Carolus IX. Edicti Molinensis articulo 54.

X X I V. In materiis in quibus sufficit Expertorum seu prudentium relatio, prohibetur Judicibus ad ipsa loca se transferre, nisi scripto requirantur, sub pena nullitatis & restitutionis vacationum, dannorum, expensarum & intereste, tit. 21. art. 1.

X X V. Excluduntur testimonia consanguineorum & affinium usque ad quartum gradum inclusivè, tit. 22. articulo 11. Idem pariter gradus a judiciis causarum excluduntur, præbentque justam recusationis Judicium causam, titulo 24. articulo 1. Quinimò in criminalibus causis quintus quoque gradus excluditur, art. 2.

X X VI I. Condemnatus per sententiam sibi juridicè significatam potest post triennium ab illa sententia significata interpellari ad adversaria Parte ad appellandum, vel acquiescendum judicio. Sic enim fiet ut post sex ab illa solenni interpellatione menses, sine ulla spe in integrum restitutionis excludatur prorsus ab appellatione. Nec inde excipiuntur Ecclesiarum, Collegiarum pietatis loca, Xenodochia, Nosocomia, nisi in hoc uno, quod loco dicti triennii indulgentur eis sex anni, quibus restitui possint ad appellandum, tit. 27. art. 12.

X X VII. Si titularis possessio Beneficij judicio condemnatus moriatur intra dictum superiore articulo sexennium, indulgetur ejus successori annus integer pacificus; quo exacto, decurrit tempus omne quod supererat non adimpleri à prædecessore sexennii, eoque finito, potest ab adversario interpellari, ut vel appellationem prosequatur, vel acquiescat judicio. Et subinde post sex ab ista interpellatione menses non poterit ad appellandum restituiri, art. 13.

X X VIII. Ubi prædicta post triennium aut sexennium interpellatio facta non fuerit, quanvis sententia fuerit exequutioni mandata, dinumerandum est tam inter absentes, quam inter praesentes decennium à die significata sententia: aut si agatur de piis locis, ut sunt Ecclesiarum, Nosocomia, Xenodochia, viginti anni, quibus exactis nulla possit obtineri ad appellandum restitutio, d. tit. 27. art. 17.

X X I X. Verùm ad præcludendas prolixitates & evasions, statuitur d. tit. 27. art. 1. & 3. condemnatos ad dimittendam possessionem, si post dies duodecim significatae sive ad personam, sive ad ejus domicilium sententia non obtemperaverint, incurrire multam ducentarum librarum nullatenus moderabilem, partim erga Fiscum, partim erga Partem; atque etiam posse corporis detentione contumaces cogi ad obediendum, &c ad exsolvendas Partis impensas & damna.

X X X. Jubetur ut quicunque judicio succumbunt, damnentur indispensa-

dispensabiliter , & sine ulla moderatione ad universas litis expensas,
tit. 31. art. 1.

X X X I. Constitutorum in sacris Ordinibus pignori capi aut distrahi non possunt mobilia divino cultui destinata , neque etiam pertinentia ad necessarios ipsorum usus , cuiuscunque valoris sint , neque eorumdem libri , nisi ultra valorem centum & quinquaginta librarum , tit. 33. art. 15. Hæc eadem sanxerat Carolus IX. Edictio Aurelianensi , art. 28. & ex parte faver lex *Sanc-*

cimus , C. de sacrof. Eccles. X X X I I. Similiter neque capi aut distrahi possunt agriculturarum boves aut equi aratorii , aratra , ligones , cæteraque instrumenta quæcunque ad agriculturam necessaria , ne quidem pro iis quæ Fisco debentur , art. 16. Poterunt tamen oppignorari pro solutione pretii crediti ad hæc emenda , aut pro pretio conductionis villarum & agrorum calendorum , in quibus existent illa pecuaria & utensilia : ibid. Eadem statuerat lex *Exequiæ* , & lex *Pigno-*

rum , C. quæ res pign. oblig. posse. Similis est pariter Constitutio Francisci I.

an. 1540. art. 29. & altera Henrici IV. an. 1595. art. 9.

X X X I I I. Abuletur praxis capturæ corporum post quatuor assignatos ad solutionem menses introducta , per art. 48. Edicti Molinensis sub Carolo IX. Prohibetur autem quibuscumque Judicibus & Curiis damnare quemquam carcere pro civilibus obligationibus : excipit tamen adjudicatas expensas , si adæquent vel excedant ducentas libras , nec intra quatuor à condempnatione menses exsoluta fuerint , tit. 34. art. 1. & 2. Incarcerari tamen permitit Fisci debitores , & exactorum seu publicanorum jurium Regiorum circa mercatus , portoria , & similia jura Regia , art. 5.

X X X I V. Hinc progrediendum ad editas pro causis criminalibus Constitutiones anni 1670. In causis criminum impuberes utriusque sexus admitti possunt in testes : sed in judicio habenda erit ratio tum necessitatis præsentis causæ , tum imbecillitatis , vel ingenii particularis personarum ejus ætatis deponentium , tit. 6. art. 2.

X X X V. Assignatae ad testificandum personæ post primum comparendi edictum , & ex contumacia defectum cogi possunt multis pecuniariis , quandoque etiam poenâ carceris , art. 3.

X X X V I. Testes antequam testificantur , producere debent sibi significatum comparendi iussionem , cuius etiam mentio facienda est in ipsorum depositione. Possunt tamen Judices ex officio testimonia eorum audire in casu flagrantis delicti , sine præcedenti significatione , art. 4.

X X X V I I. Non legitur coram accusato testimonium adversus eum dictum , nisi postquam interroganti Judici responderit , si quas habet suspicionis aut recusationis causas contra testem. Postquam enim reus depositionem testis audivit , non admittitur ad allegandas suspicionum causas. Perlecta depositione coram teste , interrogandus est ipse testis , num hæc omnia vera sint ? num in his persistat ? Eo persistente , interrogatur reus

PPP 3

non

non jam de suspicione testis, sed de veritate testimonii. Judicis interrogata, omniaque testis & rei responsa, dictaque scriptis mandantur, & mox sublignantur à Judice & Scriba, tit. 15. art. 16. 17. 18. 19.

XXXVIII. Si testis post repetitam auditionem, quæ dicitur *Recolllement*, retrahet ea quæ depositum, aut aliquam saltem essentialiæ & decisivam circumstantiam in materia criminis, procedendum erit contra ipsum ut falso reum, art. 11. Istæque declaraciones & rectifications pro nullis habentur, nec deinceps in processu admittendæ sunt. Atque ubi causæ gravitas majorum poenam non postulabit, multatandus erit testis erga Fiscum libris quadrinquentis, art. 21.

XXXIX. Si decretum incarcerationis exequutioni mandari non potest, perquiretur reus, ejus bona intercipientur & annotabuntur. Perquisitio fieri ad ejus domicilium aut domum residentiæ. Sed si domicilio caret, aut non residet eo loco ubi processus instruitur, sufficiet affixio decreti seu edicti ad valvas Auditorii. Interea dies expectabuntur quindecim: his exactis, si non compareat, assignabitur præconis proclamatione uno, & non tribus, ut antehac, diebus ad se judicio sistendum. Exacto post haec octiduo, solennior fieri à præcone per sonum buccinæ tribus locis intra unum diem proclamatio, scilicet ante portam Auditorii, & in platea publica, & ad accusati, si quod haber, domicilium aut residentiam. Dies porro citationis significatae, & dies comparitionis non comprehenduntur intra dies assignatos. Districte prohibetur Judicibus alias his addere citationes, aut proclamations in reum. Sed Judex his peractis testes denuò interrogandos seu recolendos assignabit; novaque ista interrogatio, quæ dicitur *Recolllement*, valebit pro confrontatione, quæ fieret inter reum & testes: & demum procedetur ad definitivam absentiis contumacis condemnationem, tit. 17. ab art. 1. ad 15.

X L. In omni criminali inquisitione, *Information*, testes præstabant initio juramentum; eorum nomina, cognomina, ætas, status ac professio, atque habitatio exprimetur; & quod non sint famuli ac domestici, vel cognati, atfinesve Partium in gradibus à jure prohibitis; atque aliqua ex his omniis redet nullum & invalidum testimonium, tit. 6. art. 5. Eadem præcipiuntur in inquisitionibus causarum civilium per superiori memoratam Constitutionem anni 1667. tit. 22. art. 14. Adjuncti non adhibebuntur sicut prius in informationibus, nisi in casibus Edicti Nantebensis, d. tit. 6. art. 8. neque in inquisitionibus civilibus, d. tit. 22. art. 12.

X L I. Neque in civilibus, neque in criminalibus instantiis ullâ poterit appellatione impediri aut retardari exequitio decretorum, instrucçio processus, aut futurum causæ judicium. Constit. anni 1667. tit. 26. art. 3.

LIBER